

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.

6^E JAARGANG

WOENSDAG 9 NOVEMBER 1921

No. 306

INHOUD

	Blz.
LANDBOUW-ARBEIDSWET door Dr. E. van Welderen Baron	
<i>Rengers</i>	969
De Boter- en Kaaswet door G. J. Blink	971
De Crisis en het Zeeuwsche Oesterbedrijf II	973
Een Tweede Deutsche Electromontaan-trust II door Dr. W. Mautner	975
Zilver in het Derde Kwartaal 1921	978
Londensche Correspondentie	978
AANTBEKENINGEN:	
Oproep om steun voor de Universitaire Kringen in Oostenrijk	980
Een buitenlandsche persstem over den economischen toestand van ons land	980
Margarineproductie in Denemarken	981
Wijziging van de Stuwadoorswet	981
OVERZICHT VAN TIJDSCHRIFTEN	982
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	983—990
Geldkoersen.	Effectenbeurzén.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: Mr. G. W. J. Bruins.

Assistent-Redacteur voor het weekblad: D. J. Wansink.

Secretariaat: Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruige Plaatweg 37.

Telef. Nr. 3000. Telegr. adres: Economisch Instituut.

Postcheque en girorekening Rotterdam No. 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 25,— per jaar. Losse nummers 50 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos, voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertentiën f 0.50 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage.

7 NOVEMBER 1921.

In den toestand van de geldmarkt komt geen verandering. De handel in wissels ligt geheel stil; zoo nu en dan worden enkele posten tot 4% pCt. afgedaan, maar meestal gaat er niets om. Ook in prolongatiegeld zijn de omzetten gering. Deze week was er iets meer vraag, zoodat een enkele dag tot 4 pCt. genoteerd werd, maar daarna zakte de koers weer in: Slot 3 pCt.

Na een rustige week was de wisselmarkt deze berichtsweek weder buitengewoon levendig. Bijna alle wissels waren sterk aangeboden. Het meest kenmerkende was echter de algeheele ineenstorting van de markt. Terwijl de vorige week nog regelmatig ongeveer

1,50 à 1,60 betaald werd, liep de koers deze week, vooral in de tweede helft, zoo sterk terug, dat Zaterdag voor 1,17½ werd verhandeld en heden zelfs voor 95 cent werd afgedaan. Wat deze snelle ineenstorting voor ons land en den handel met Duitschland betekent is nog niet te overzien.

LONDEN, 5 NOVEMBER 1921.

Het voorbeeld van New York, waar het Federal Reserve Bank's herdisconto tot 4½ pCt. werd verlaagd, vond navolging te Londen, waar de Bank of England overging tot verlaging der bank-rate tot 5 pCt.

De grondtoon der geldmarkt bleef ruim, hoewel het overvloedige aanbod en de zeer lage renten gedurende den loop van de week verdwenen. Terwijl in het begin der week de rente voor hernieuwing van daggeld nog 3 pCt., voor nieuw geld 1 pCt. en voor 7-daags-geld 3½—4 pCt. bedroeg, liepen deze koersen sedert Woensdag op tot resp. 3½, 2½ en 3½—¼ pCt.

De omzetten ter disconto-markt bleven nog steeds gering; de disconto's trokken echter iets aan:

2-maands bank-accepten	3½ pCt.
3- " " " " " " " "	3 ¹³ / ₁₆ —7/8 pCt.
4- " " " " " " " "	3 ¹³ / ₁₆ —7/8 " "
6- " " " " " " " "	3¾—4 pCt.
3- " " " " " " " "	prima handelswissels 5½ pCt.
6- " " " " " " " "	5½—6 pCt.

LANDBOUW-ARBEIDSWET.

De Minister van Arbeid wil een wettelijke regeling van den landbouwarbeid voorbereiden en heeft een ontwerp van een wetsvoorstel bekend gemaakt, het welk aan den Hoogen Raad van Arbeid is toegezonden.

Aan de vereischten, die men vroeger aan een wet stelde, voldoet dit ontwerp geenszins. Men vindt er niet nauw omschreven voorschriften in voor de handelingen en de gedragingen der geregeerden; het ontwerp bedoelt meer, aan den, met de uitvoering belasten minister, volmacht te verstrekken, de werk- en rusttijden in landbouw-ondernemingen te bepalen met inachtneming van de jaargetijden en den aard van het bedrijf. Om een-zoo ver strekkende macht te verkrijgen is het natuurlijk noodig te verklaren, dat daar een zeer verstandig gebruik van zal worden gemaakt en de memorie van toelichting bevat dan ook gedeelten, die zeer geruststellend zijn voor het oogblik, maar die natuurlijk geen enkelen waarborg bieden voor de wijze van toepassing in de toekomst.

Toen bekend werd, dat een wetsontwerp zou afkomen, hebben daarbij betrokkenen, zoo ze aan dit onderwerp hun gedachten gaven, waarschijnlijk gemeend, dat eerstens een scheiding zou worden ge-

maakt tusschen akkerbouw, tuinbouw en veehoudersbedrijf, die ieder voor zich op dit stuk afzonderlijke reglementeering vereischen en dan zal men hebben verwacht, dat zoo'n ontwerp bepalingen inhield omtrent een maximum arbeidstijd in het akkerbouw- en tuinbouwbedrijf en voorschriften omtrent vrije dagen in het veehoudersbedrijf. Het een en ander treft men in deze stukken niet aan, want, zoo zegt de memorie van toelichting, er moet „niet alleen rekening worden gehouden met het gewenschte, maar evenzeer met het mogelijke”. Daarom zijn geen voorschriften ontworpen, die bepaalde veranderingen in den werktijd der landarbeiders zullen brengen, maar is de voorkeur gegeven aan „ruimere” bepalingen, die echter zoo ruim zijn, dat het begrip bepaling er niet meer op van toepassing is. Worden b.v. voorschriften gegeven inzake Zondagsrust (art. 12), arbeid van jeugdige personen (art. 13) en van gehuwde vrouwen (art. 14 en 15), dan vindt men eerst de voorschriften daaromtrent, maar de volgende alinea brengt weer de macht van den wetgever naar den Minister terug, door afwijkingen toe te laten, bij algemeenen maatregel van bestuur te bepalen.

Deze artikelen echter willen wij verder onbesproken laten, maar onze aandacht wijden aan de regeling, in art. 18, van de werktijden van den landbouw-arbeider. In het derde lid geeft dit artikel aan den Minister de bevoegdheid vast te stellen gedurende welke deelen van het jaar ten hoogste zeven, acht, negen of tien uur per dag mag worden gewerkt, met als jaarmaximum 52 x 54 uur. Op ten hoogste 42 dagen mogen mannen per dag 2 uur langer arbeid verrichten, dan bovengenoemde dagmaxima aangeven. Art. 19 stelt de vrijheid van den bestuurder der onderneming vast, om de arbeidstijden zoo over een kalenderweek te verdeelen, als hij voor zijn bedrijf noodig oordeelt, mits het aantal werkuren, voor iederen dag afzonderlijk toegestaan, nimmer met meer dan twee wordt overschreden.

Wat beduidt nu dit voorschrift? Is het noodig de werkuren te plattelande te *vermindere*n en voeren deze maatregelen, eens uitgevoerd, dus tot een *verkorting* van den arbeidsdag? Al zal dit wel eens kunnen gebeuren tegen de bedoeling van den Minister — waarover straks — op grond van hetgeen in deze artikel staat gelooft de Minister dat niet. In de praktijk — zoo staat in § 4 van de M. v. T. — zal het berekende jaarmaximum niet of hoogst zelden worden bereikt en dat zal wel juist zijn. We hebben dus hier te doen met een voorschrift, dat vastlegt wat werkelijk gebeurt. Het zou zin hebben een bindende bepaling in een wet op te nemen, als kans bestond voor slechter worden der toestanden. Maar aangezien op dit punt de natuur het meest te zeggen heeft, behoeft men daar niet bevreesd voor te wezen. We zien hier dus een voorbeeld van wetgeven ten pleziere van den wetgever; aan diens zijde zullen natuurlijk staan de ambtenaren en nog meer zij, die het hopen te worden en de belanghebbenden in het drukkersbedrijf, want in dit ontwerp zitten weer kansen op bestellingen van drukwerk. Meenen wij dus, dat aan de eene zijde staan de Minister, die weer een wet kan maken voor zijn plezier en ambtenaren en typografen, die hier verschaffing van loonarbeid in zien, aan de andere zijde staan twee groepen, veel talrijker, waarvan de eene last en de andere schade van zoo'n regeling zal ondervinden.

Met diegenen, die last krijgen van deze wet, zoo die mocht worden ingevoerd, bedoel ik de werkgevers, terwijl de schade ten laste zal komen van de landarbeiders.

Eerst even een enkel woord over den last, dien men den werkgever oplegt. Men verlangt van den landbouwer-werkgever administratieve werkzaamheden, gratis te verrichten. Het is niet veel, maar daarom niet minder onnut. Waar weinig of geen overtredingen zullen voorkomen, zal de landbouwer het idee hebben, dat hij die bezigheden moet verrichten om kan-

toormenschen aan het werk te houden, welk werk door velen niet het meest productief wordt geacht. Bovendien gunt men hem, werkgever zijnde, geen rust. Als hij zelf midden in den oogsttijd, evenlang of langer dan 2 uur boven het maximum (dat dan wel 10 uur zal zijn) heeft gewerkt, meent de wetgever, dat hij *terstond* (art. 18 5e lid) aan het lijstinvullen moet tigen, zeker uit overweging, dat na ingespannen spierarbeid het schrijven zoo gemakkelijk gaat. Dit betreft echter alleen lastige dingen. Van geheel anderen aard zijn mijn bedenkingen aangaande de gevolgen voor een deel der arbeiders. Mijn groote vrees is, dat de minder goede arbeiders ten plattelande de dupe zullen worden van de bepalingen inzake den arbeidsdag. Het is, en dat verliest het ontwerp geheel uit het oog, niet erg moeilijk en vaak eerder voordelig dan schadelijk om in een landbouwonderneming minder te laten werken; de overgang van arbeidsintensief tot arbeids-extensief beteekent voor den ondernemer niet per se geldelijk nadeel. Een vruchtwisseling te wijzigen, zoodat minder arbeidskracht noodig is, is heusch niet zoo moeilijk; een sloot kan ook wel eens wat minder schoon worden gemaakt; om melkloos uit te sparen kan men gemakkelijk een paar stuks vee meer weiden of wat meer jongvee houden — al die dingen beteekenen vaak voor de geldelijke uitkomst van het bedrijf niet veel, maar ze beteekenen zeker minder arbeidsgelegenheid. Het zal den Minister niet moeilijk zijn, te weten te komen hoeveel meer arbeidskracht op het eene bedrijf wordt aangewend dan op een gelijksoortig ander. Ieder, die op het platteland woont, ziet die voorbeelden in zijn omgeving en een aanmerkelijk aantal van die meerdere uren in het arbeids intensieve bedrijf zullen vervallen, als de tegenwoordige verhoudingen ten plattelande tusschen werkgever en werknemer worden vervangen door verplichtingen, gegrond op wettelijke voorschriften. Een aanduiding daarvoor kan men reeds vinden in de houding van verschillende werkgevers, als in een streek sprake is van werkloosheidsbestrijding van overheidswege. Bij verschillenden, de goeden natuurlijk niet te na gesproken, is dat een aanleiding, om zelf zoo weinig mogelijk te laten werken. Hetgeen de Minister voorkomen wil: „trek” van het land naar de industrie-centra vrees ik juist dat gebeuren zal en nu de verwachting van min gunstige uitkomsten van het landbouwbedrijf in de toekomst niet ongegrond is, mag men deze zijde van de zaak wel eens nauwkeurig overwegen. Of de losse arbeiders onder werking van de wet nog vaak op 2901 uur 's jaars zullen komen, betwijfel ik ten zeerste, terwijl van de regeling, door den Minister te treffen voor het veehoudersbedrijf zal afhangen of het instituut vaste arbeider aldaar kan blijven bestaan.

Waar men ook een ernstig onderzoek naar mag instellen is: hoeveel personen onder deze wet zullen vallen. Eerstens stellig de werkgevers, die tot onbezoldigde correspondenten voor de arbeidsstatistiek worden benoemd, tweedens de werknemers, maar bij deze laatste rubriek dient nagegaan hoeveel. Zien we aan den eenen kant, dat de beroepstelling aangeeft, dat in het landbouwbedrijf werkzaam zijn ruim 500.000 personen en nemen we aan den anderen kant in aanmerking, dat eerstens buiten de wet vallen inwonende bloed- en aanverwanten tot en met den derden graad (van 18 jaar en ouder) en dat tweedens meer dan 200.000 personen in Nederland een landgebruik hebben van meer dan 1 H.A. en dus of alleen in eigen bedrijf werken of gedeeltelijk in eigen bedrijf en deels in loondienst, dus in de meeste gevallen geen lange dagen maken bij anderen, dan blijven ten slotte over de arbeiders in de grootere akkerbouw- en veehoudersbedrijven. Nu heeft het verslag van de Staatscommissie voor den Landbouw van 1906 wel aange-toond, dat in het akkerbouwbedrijf de werktijden niet van dien aard zijn, dat daarvoor een speciale voorziening behoeft te worden getroffen; kwamen lange werktijden voor, dan had men te doen met bedrij-

ven, die meer het type van tuinbouwonderneming hadden. Rest dus de arbeidstijd in het veehoudersbedrijf. Daar vindt men nog groote verschillen tusschen begin van de dagtaak en het einde. Gewoonlijk zal men daarvoor 13 uren tijdsafstand moeten rekenen. Om daarin echter wijziging te brengen, zonder dat de arbeiders zelf de dupe worden, lijkt mij zeer moeilijk, zoodat men zal mogen zeggen, dat van de personen in het landbouwbedrijf werkzaam, het grootste gedeelte, als zijnde werkgever (of bloed- en aanverwant) er geheel buiten valt; dat een ander zeer groot gedeelte, als maar tijdelijk en ongeregeld in loondienst werkende, zelden met bepalingen der wet in aanraking zal komen; dat voor de arbeiders in het akkerbouwbedrijf de wet regelingen voorschrijft niet beter dan de bestaande, terwijl ten slotte voor de arbeiders in het veehoudersbedrijf moeilijk een voorschrift is in te voeren, zonder hun positie onzekerder te maken.

„Omzichtigheid is hier geboden, want mocht een „regeling op dit, tot dusver niet door den wetgever „betreden terrein mislukken, dan zou daardoor de „verwezenlijking van het beoogde doel veel moeilijker worden.”

Zoo heet het in de M. v. T. Hopen wij, dat die omzichtigheid aanleiding zal wezen nogmaals goed te overwegen, wat de mogelijke gevolgen van de betreding van dit terrein zullen zijn.

E. VAN WELDEREN RENGERS.

DE BOTER. EN KAASWET.

Bij de Tweede Kamer is een wetsontwerp ingediend tot regeling van den uitvoer van boter en kaas. Niet alleen om zijn groote beteekenis voor de Nederlandsche zuivelindustrie en voor de met deze ten nauwste verbonden melkveehouderij verlangt dit ontwerp onze bijzondere aandacht, doch ook omdat het uit algemeen oogpunt een zeer bijzondere en zeer nieuwe strekking heeft. Alvorens hierover onze aantekeningen te geven, zij hier de voornaamste inhoud van het ontwerp en de memorie van toelichting zeer kort weergegeven.

De beteekenis van het wetsontwerp ligt in de eerste alinea van artikel 1: „Het is verboden naar de door Ons aangewezen landen boter of kaas uit te voeren of aan eenig middel van vervoer tot uitvoer naar die landen aan te bieden, welke niet voorzien is van een merk, als bedoeld in de wet van 17 Juni 1905, houdende bepalingen betreffende het merken van boter, afkomstig van aangeslotenen bij een onder Rijkstoezicht staand botercontrôlestation, of in de wet van 17 Juli 1911, houdende bepalingen betreffende het merken van kaas, afkomstig van aangeslotenen bij een kaascontrôlestation, hetwelk zich onder Rijkstoezicht heeft gesteld.” De hier genoemde merken geven aan de producten, die ze dragen, zekere garanties; bij de boter de garantie der afwezigheid van vreemde vetten en de zekerheid, dat het watergehalte niet boven een zeker maximum ligt; bij de kaas eene garantie omtrent het vetgehalte in de droge stof.

In de memorie van toelichting wordt eene uiteenzetting gegeven omtrent de geschiedenis van de boteren de kaascontrôle. Deze zijn ingesteld door de belanghebbenden en werken onder toezicht en met den moreelen steun van de Regeering; welke laatste vooral tot uiting komt in het feit, dat de gecontroleerden een Rijk's merk op hunne producten mogen aanbrenge. Beschreven wordt, hoe speciaal de botercontrôle en de Rijk'sbotermerken in het buitenland veel goed hebben gedaan aan den voor dien vrijwel bedorven naam van onze Nederlandsche boter. De verwachting wordt uitgesproken, dat de kaascontrôle en de Rijk'skaasmerken, die eerst sedert korten tijd meer algemeen in gebruik zijn, dienzelfden invloed op den naam van de Hollandsche kaas zullen uitoefenen. Aangevoerd wordt, dat andere productiegebieden ook reeds maatregelen namen als thans voor de Nederlandsche producten worden voorgesteld. Zoowel in

verband met de thans zeer groote concurrentie als met den invloed van den oorlog, die veel menschen zorgeloos heeft gemaakt, waardoor het streven naar kwaliteitsverbetering verzwakte, moet alles gedaan worden, om den naam van onze producten in het buitenland te verbeteren en te versterken. De Regeering acht het daarom gewenscht, nog slechts producten ten uitvoer toe te laten, die de garantie dragen van het Rijk'smerk.

In de eerste plaats eene aantekening van formeelen aard. Sedert eenigen tijd is reeds de uitvoer van boter en kaas zonder Rijk'smerk verboden. De Minister heeft dit verbod uitgevaardigd op grond van de bevoegdheid, hem verleend bij de Wet van 3 Augustus 1914, om in tijden van oorlog of oorlogsgevaar aan den uitvoer van goederen voorwaarden te verbinden. Dit verbod wordt op dien grond nog steeds gehandhaafd. Nu is het echter een „secret de polichinelle”, dat dit verbod niets te maken heeft met oorlog of oorlogsgevaar, doch dat het voornamelijk is ingesteld, om de boter- en vooral de kaascontrôle te steunen en te bevorderen. Voor zoover men in verband met het goede doel, dat de Minister daarbij had, daarvan mag spreken, is hier dus misbruik gemaakt van de genoemde bevoegdheid.

Wij achten deze handeling niet geheel zonder bedenking, doch hadden er liever over gezwezen. Nu de Minister in de memorie van toelichting geheel zonder noodzaak nog eens op deze min of meer pijnlijke kwestie terugkomt, moesten wij haar noemen. Naar onze meening mag zelfs eene Regeering wetten niet uitleggen en gebruiken op een wijze, die met hunnen geest vierkant in strijd is. De bedoeling moge daarbij nog zoo goed zijn, doch deze mag nooit de Regeering doen afwijken van de eerbiediging der wetten. En dat de wet van 3 Augustus 1914 met boter- en kaascontrôle iets te maken wil hebben, zal wel niemand willen verdedigen.

Deze opmerking heeft natuurlijk met onze appreciatie van het hier te behandelen wetsvoorstel niets uit te staan.

Het zeer bijzondere uit algemeen oogpunt van dit wetsontwerp ligt hierin, dat de Regeering de belanghebbenden dwingt, om voor de producten, welke zij exporteerden, bepaalde garanties te geven omtrent gehalte en kwaliteit. Dit is een geheel nieuw arbeids-terrein voor de Regeering en het loont wel de moeite, eens na te gaan of ons volk in het algemeen gebaat zal zijn bij deze nieuwe functie van de overheid. Ook moeten wij ons afvragen, of wat hier voor boter en kaas wordt voorgesteld, wenschelijk is voor alle Nederlandsche producten, of wel slechts voor enkele producten, en zoo ja, voor welke en waarom slechts voor deze.

Bij het overwegen van deze hoogst belangrijke vragen stuiten wij onmiddellijk op een groote leemte in de memorie van toelichting. Over de vragen van algemeenen aard, die zich in verband met dit ontwerp aan ons opdringen, wordt vrijwel geen woord gerept. Nergens vinden wij een antwoord op de vraag, waarom dit voorstel gedaan wordt voor boter en kaas en niet voor aardappelen, groenten, machines, textielgoederen, chocolade, visch en alle andere Nederlandsche exportproducten.

De memorie wijst op de concurrentie, op de wenschelijkheid om den koper zekere garanties te geven omtrent wat hij koopt, op de knoeierijen, die helaas voortkomen, op het vertrouwen, dat men moet vestigen. Alles zeer juist, maar dit zijn geen speciale boter- en kaaskwesties. Er moet dus een speciale aanleiding bestaan, om dit ontwerp alleen voor boter en kaas in te dienen, of de Regeering moet het plan hebben, om ook voor alle andere exportproducten dergelijke regelingen in elkaar te zetten.

Waar men ons dienaangaande in onzekerheid laat, moeten wij trachten eene oplossing voor dit probleem te vinden. En die is, naar onze meening, te vinden

in deze richting, dat boter en kaas hier inderdaad in een speciale conditie verkeerden. Ware dit niet het geval, dan zouden wij de geheele Nederlandsche exportnijverheid opwekken, zich te verzetten tegen dit ontwerp, dat dan te beschouwen ware als voorlooper van talloze andere.

Waarom verkeerden boter en kaas ten aanzien van dit ontwerp in een speciale positie? Deze vraag geeft gelegenheid voor zeer uitvoerige beschouwingen. Daarvoor is het hier niet de plaats; wij volstaan met een kort antwoord.

In de eerste plaats zijn boter en kaas min of meer nationale producten. Men koopt in het buitenland Hollandsche kaas en Hollandsche boter. Eerst in de tweede plaats let men op het fabrieks- of handelsmerk. Bij vrijwel alle andere producten is dit omgekeerd en let men in de eerste plaats op het handels- of fabrieksmerk en in de tweede plaats op het land van herkomst. Het resultaat is dus, dat alle Hollandsche kaas en boter min of meer tot één groep wordt. Koopt een verbruiker een paar maal slechte Hollandsche kaas, dan vindt hij alle Hollandsche kaas slecht en neemt in het vervolg Zwitsersche, of Canadeesche of andere. Dit is een zeer belangrijke eigenaardigheid, die het noodig kan maken voor het geheele Hollandsche product algemeene voorschriften te geven. Tot staving van deze eigenaardigheid mogen wij hier eenige marktberichten overnemen uit het „Algemeen Zuivelblad”:

Bordeaux, 12 September 1921. De Hollandsche 20 + kaas valt bij het publiek niet in den smaak; deze kaas heeft den handel in het Hollandsche artikel benadeeld.

Bordeaux, 3 October 1921. De markt is hier gedurende meer dan een maand bedorven door 20 + kaas, welke voor het grootste gedeelte niet verkocht kon worden. De 40 + kaas heeft er de nadeelige gevolgen van ondervonden. Het publiek, dat de 20 + kaas kocht, en niet voldoende met de rijksmerken bekend is, heeft den indruk gekregen, dat men in Holland geen goede kaas meer kan maken.

Bordeaux, 11 October 1921. De voorraden halfvette kaas zijn hier nagenoeg opgeruimd. Wij gelooven niet, dat de leveranciers veel plezier van deze zendingen kaas op deze markt hebben beleefd. Vóór den oorlog kende men hier geen 20 +, 30 + en 40 +, maar alleen goede Hollandsche kaas. De Hollanders doen verkeerd 20 en 30 + waar naar deze markt te zenden.

Deze marktberichten spreken voor zichzelf. En zij bewijzen wel zeer duidelijk, hoe gelukkig het was, dat die 20 + en 30 + waar gemerkt was. Nu wist althans de handel waar het kwaliteitsverschil vandaan kwam. En anders had misschien de Hollandsche kaas te Bordeaux blijvend het grootste deel van haar reputatie verloren. Wat heden in Bordeaux gebeurt, kan morgen overal elders voorvallen.

In de tweede plaats leent het product er zich toe om bepaalde algemeene garanties te geven, zonder daardoor inbreuk te maken op de vrijheid van den fabrikant om zijn product zoo te maken, als hij meent dat het op de beste wijze beantwoordt aan de wenschen van zijne afnemers.

In de derde plaats bestaat de controle en bestaan de garantiemerken reeds, zoodat dit ontwerp wet kan worden, zonder dat een geheel nieuw mechanisme in het leven geroepen wordt. Bovendien wordt de controle — wij achten dit een zeer belangrijk punt — uitgeoefend en bekostigd door de direct belanghebbenden.

Zijn wij dus in het algemeen tegenstanders van het stellen van eischen bij de wet, waaraan exportproducten moeten voldoen, in dit speciale geval meenen wij, dat er inderdaad zeer veel voor te zeggen valt. Hiermede achten wij de principieele zijde van de zaak kort besproken.

Thans de practijk van het ontwerp. Vrijwel alle

bereiders van boter in Nederland staan onder controle en gebruiken dus de rijksmerken, die aan alle eischen voldoen en hun groote waarde reeds gedurende een reeks van jaren hebben bewezen. Onder deze omstandigheden zal, naar onze meening, een blijvend verbod van uitvoer van ongecontroleerde boter in geen enkel opzicht stuiten op practische bezwaren. Eén inderdaad aanvankelijk bestaand practisch bezwaar is door de Regeering onder ooggen gezien en reeds ondervangen. Het bestond hierin, dat niet iedereen tot de botercontrole werd toegelaten. De controlestations toch zijn particuliere instellingen en willen deze iemand weigeren als lid, dan kan niemand daaraan iets doen. Door het hier behandelde wetsontwerp zou zoo iemand geen boter kunnen uitvoeren en dat gaat natuurlijk te ver. Daarom heeft de Minister medegewerkt tot de oprichting van een nieuw botercontrolestation, bij welk station de Minister omteentoe de toelating te beslissen heeft.

Over deze kwestie nu wordt door een zeker gedeelte van de zuivelindustrie een groot misbaar gemaakt. Men stelt het thans voor, alsof tot heden bij de botercontrolestations slechts boterbereiders aangesloten zijn geweest van het allerhoogste gehalte, een soort van heiligen en alsof nu de Minister er misdadigers en knoeiers bij wil halen. Een ieder, die met botercontrole van nabij iets te maken heeft gehad, weet welk een onzin dit is. En elkeen weet, dat als de botercontrolestations gebaseerd zijn op de eerlijkheid der aangeslotenen, dat dan het controlestelsel niets waard is. Want controle is er voor de oneerlijken. En met een beroep op hun goede trouw komt men bij dezen niet ver.

Juichen wij het dus toe, dat de Minister van Landbouw de consequentie van zijn voorstel heeft aangevaard, toch willen wij nog verder gaan dan de Minister. Wij meenen, dat die consequentie reeds voortvloeit uit het feit, dat men een *Rijksmerk* voor de boter beschikbaar stelt. Deze gunst om een door het Rijk gegeven merk te gebruiken, mag men niet aan den eenen burger geven en aan den ander onthouden. En men mag in ieder geval aan de verlening van die gunst slechts redelijke en zakelijke voorwaarden verbinden. En men mag niet bepaalde personen uitsluiten omdat zij volgens hunne collega's (of concurrenten) niet te goeder naam en faam bekend staan. Ook zonder dit wetsontwerp is, naar onze meening, de Regeering verplicht, om op zakelijke wijze, een ieder in de gelegenheid te stellen, om van het *Rijksmerk* gebruik te maken.

Wat de kaas betreft, is de practijk van de controle en dus ook het practisch gevolg van het uitvoerverbod voor ongemerkte kaas veel minder zeker, dan voor de boter. De moeilijkheid zetelt hier vooral in het aanbrenge van het merk. Over deze kwestie zegt de memorie van toelichting: „De ondervinding bij de daardoor vanzelf ontstane algemeene noodzakelijkheid tot het merken van kaas heeft geleerd, dat nog enkele gebreken aan het kaasmerk kleefden; gebreken, die door verbetering in de fabricage van het merk eenerzijds en in de bereiding en het bewaren van de kaas anderzijds thans wel mogen geacht worden te zijn verholpen, zoodat te dien aanzien bij de ter zake kundigen volkomen gerustheid heerscht.” Het spijt ons, ook hier weer eene bemerking te moeten plaatsen bij de memorie van toelichting. Want de gebreken van het kaasmerk mogen nog niet *geacht worden te zijn verholpen*. En de ter zake kundigen zijn nog niet *volkomen* gerust. In werkelijkheid is de kwestie als volgt. Men heeft zeer groote moeilijkheden gehad met die merken. Er is een tijd geweest, dat een massa merken van de kazen afvielen en een groot deel later zeer onvoldoende bleek te zijn. Ook heeft het merk soms schade gedaan aan de kaas. In den laatsten tijd echter zijn er aanzienlijke verbeteringen in het merk gekomen. En hoewel alle gebreken nog eenszins verholpen zijn, hoewel voor alle moeilijkheden nog geen oplossing gevonden is, bestaat thans

vrij algemeen het vertrouwen, dat men met de verbeteringen steeds verder zal gaan. En daarom komt het ons voor, dat uit praktisch oogpunt tegen het wetsontwerp geen bijzonder bezwaar bestaat, ook voor kaas, doch onder één voorwaarde. Men moet beseffen, dat de kaasmerken nog niet volmaakt zijn en daarom voortdurend streven naar verbetering der merken en voorloopig nog de gelegenheid open laten om den belanghebbenden moeilijkheden, voortvloeiende uit de technische onvolmaaktheid der merken, te besparen door het geven van dispensaties.

Ter voorkoming van misverstand zij ten slotte herhaald, dat, hoewel de wijze van behandeling en toelichting onze onverdeelde bewondering niet kan verwekken, wij toch het ontwerp als zoodanig zijn plaatsje in het Staatsblad wel gunnen.

G. J. BLINK.

DE CRISIS EN HET ZEEUWSCHE OESTER-BEDRIJF.

II.

Onder de vorengeschetste omstandigheden is er tot heden in de pachtpolitiek ten aanzien van de Zeeuwsche Staats-oesterperceelen nog steeds weinig teekening te onderkennen; nog steeds is geen uniformiteit in de wijze van pachtheffing verkregen, noch eenige zekerheid, welk verpachtingsstelsel in de toekomst zal worden gekozen. Eenerzijds staat de tot 1915 geconsolideerde proefneming met de mobiele pachtheffing voor de leden der Coöperatie; anderzijds staan de niet-leden, gebonden aan de door hen ter publieke verpachting geboden pachten. Eenerzijds het streven der Coöperatie om een einde te maken aan de onderlinge concurrentie en om een ieder evenredig deel te geven aan den afzet, anderzijds de kortzichtige „egoïstische” politiek van de enkele niet-leden, die terwille van direct voordeel de hun juist extra-winst bezorgende prijsregeling dreigen om hals te brengen, en het streven van de groepen ontvredenen en handelaars om de Coöperatie te doen tenietgaan.¹⁾ Eenerzijds de wenschelijkheid een einde te maken aan de groote nadeelen van het publiek verpachtingsstelsel en zoo mogelijk ook aan de onnodige onderlinge concurrentie, anderzijds het bezwaar, dat dwang — ook tot wat op zichzelf goed en wenschelijk is en ook jegens hen, die niet uit eigen beweging tot de juiste behartiging hunner belangen kunnen komen — steeds een uiterst gevaarlijk middel blijft, dat vaak meer kwaad dan goed uitwerkt. In welke richting zich de toestand ten slotte zal ontwikkelen, valt weliswaar nog niet met zekerheid te voorspellen, echter is het thans reeds voldoende duidelijk, dat de huidige vormeloze, tweeslachtige, toestand zoo niet voortduren kan;²⁾ de theoretische keuze tusschen terugkeer tot het oude, of algeheele doorvoering van het nieuwe stelsel schijnt evenmin moeilijk, terwijl, gezien de richting, waarin de pachtpolitiek zich elders en in het algemeen beweegt, wellicht ook wel verwacht mag worden, dat ten slotte het nieuwe stelsel de publieke verpachting zal komen te vervangen.

Hoe dit nu praktisch zal moeten gaan, is moeilijker te zeggen. Thans een ready-for-use oplossing hiervoor voor te stellen, is nog wel onmogelijk. Slechts kunnen wellicht reeds enkele grove lijnen worden aangegeven.

¹⁾ N.B. Geenerzijds dus een principieele bestrijding der mobiele pacht.

²⁾ Het kan thans b.v. voorkomen, dat een Coöperatie-lid over eenzelfde perceel dubbel pacht betaalt. De mobiele pachtregeeling betreft n.l. alleen de perceelen door de leden in 1914 gepacht; tusschentijds ingegeven perceelen worden publiek tegen vaste pacht verpacht; een lid, dat een dergelijk perceel pacht, betaalt derhalve de geboden vaste pacht en bovendien nog eens — omdat de opbrengst zijner perceelen niet afzonderlijk is op te geven — het vastgesteld pachtpercentage over de opbrengst. Dat een dergelijke toestand clandestien afzet in de hand werkt, ligt voor de hand.

Vooropgesteld zal daarbij dan moeten worden, dat men met dwang tot het kiezen eener bepaalde organisatie uiterst voorzichtig zal moeten zijn en in het bijzonder wel met de wijze, waarop aandrang wordt uitgeoefend. Want, hoe dringend wenschelijk ook het ingrijpen in 1920 was, hoe alleszins verdedigbaar ook de gekozen weg, toch blijft het feit, dat toen naar een *publiekrechtelijk* machtsmiddel werd gegrepen, een zwakke plek en wellicht in zekeren zin een — zij het onder de toenmalige omstandigheden ook nog zoo onvermijdelijke — psychologische misgreep. Men zal rekening hebben te houden met den nu eenmaal bestaanden tegenzin in overheidsbemoeiing met wat men nu eenmaal als privé-aangelegenheden voelt en met de onvermijdelijk — ook bij de meest vlekkeloze gestie — daarnaam gepaard gaande reactie en verdachtmakingen, welke een welslagen door bevondering „van boven af” steeds zoo uiterst moeilijk maken. Wanneer de Staat-verpachter, geheel als particulier grondeigenaar optredende, in zijn pachtvoorwaarden het beding opneemt, dat de pachter zijn productie door middel van een centraal verkoopsorgaan zal moeten afzetten (hetgeen in 1920 niet kon — dit zij dadelijk erkend —, maar *dát wel mogelijk zijn zal bij alle nieuwe verpachtingen*), zoo zal dwang tot organisatie in algemeen bedrijfs-zoowel als in verpachtersbelang veel gemakkelijker geaccepteerd worden dan wanneer de Staat als zoodanig verschijnt en zijn hoogheids-macht aanwendt tot bereiking van een doel, dat — de mobiele pacht moge nog zoo van algemeen belang zijn — om zijn consequenties (de Coöp. enz.) nu eenmaal als van particuliere bemoeienis wordt gevoeld. Men moet met de gegeven psychologische factoren (die nu eenmaal niet altijd „redelijk” zijn) rekening houden; daarom zal het beter zijn, dat de eigenaar der Staatsperceelen zich in zijn pachtpolitiek ook bepaalt tot de aanwending van die middelen, welke hem als gewoon eigenaar ten dienste staan en hier niet in andere qualiteit optreedt. Het bezwaar, dat men het gevaar van bij verkeerde gestie der Coöperatie mede in verkeerd vaarwater te geraken, slechts kan ondervangen door daaraan een Regeeringscommissaris met vrij uitgebreide bevoegdheid toe te voegen, waardoor dan echter ook de Regeering weder min of meer mede verantwoordelijk wordt voor de gestie van een particulier handelslichaam, zal ook, wanneer de verhouding tusschen Staat en Coöperatie geheel van particulieren, privaatrechtelijken aard blijft, veel minder behoeven te wegen; dat de verpachter zijn belangen — uiteraard dit alles krachtens de pachtvoorwaarden — bij de Coöperatie zijner verpachters doet behartigen door een met behoorlijke bevoegdheid toegerust trustee, kan bezwaarlijk euvel geduid worden of aanleiding geven tot aansprakelijkstelling van de overheid als zoodanig. Men houde derhalve in het vervolg de particuliere pacht-aangelegenheden van publiekrechtelijk optreden zooveel mogelijk gescheiden en trachte zijn doel te bereiken met de beschikbare privaatrechtelijke middelen, waarbij dus de wederpartij zich niet als onderdaan doch als gelijkgerechtigd contractant, zich uit vrijen wil verbindend, voelt optreden, wat niet geringe politieke voordeelen met zich medebrengt.

In de tweede plaats ware te overwegen, of mogelijk uitbreiding van de mobiele pachtheffing intusschen ook tot diegenen der tegenwoordige pachters, die thans geen lid der Coöperatie zijn, aanbeveling zou verdienen. De gewenschte uniformiteit in de wijze van pachtbepaling zou dan alvast zijn verkregen; tegen de mobiele pacht op zichzelf kan moeilijk ernstig bezwaar bestaan, daar de billijkheid ervan in het oog springt; eenig principieel bezwaar is er ook niet tegen ingebracht, integendeel is het steeds een grief der niet-leden geweest, dat zij de volle vaste pachten 1915 moesten betalen tegen de leden 20 pCt. der bruto-opbrengst. Uiteraard zouden de niet-leden dan

de noodige waarborgen moeten geven, dat inderdaad over de volle bruto-opbrengst hunner peceelen pacht zou worden betaald. De hiertoe noodige bedrijfscon- trôle zal, waar het aantal der niet-leden gering is, be- trekkelijk weinig omvangrijk behoeven te zijn en dan ook waarschijnlijk geen onoverkomelijke bezwaren be- hoeven op te leveren. Ook zou deze faciliteit alleen aan diegenen te verlenen zijn, die thans wegens „bui- tengewone bezwaren" geen lid der Coöperatie zijn, en omdat voorkomen moet worden, dat de Coöperatie ten gevolge van de uitbreiding, waardoor haar lid- maatschap niet meer noodig zijn zou om tot de mo- biele pachtbetaling te geraken, verlopen zou en om- dat bedoelde bedrijfscon- trôle als uitzondering en be- perkt tot enkele gevallen wellicht mogelijk, doch als regel en geldende voor allen uiterst omvangrijk en bezwaarlijk zou worden; voor con- trôle over een enigszins beteekenend aantal bedrijven zal centraliseering, coöperatie derhalve, toch niet kunnen worden gemist. Een zoodanige algeheele doorvoering der mobiele pacht- heffing zou wellicht ook den niet-leden — daar alsdan dus geheel hun omzet door de pacht wordt gedrukt — voor een goed deel hun belang bij clandestienen aankoop van de oesters van leden kunnen doen ver- liezen, de concurrentie tusschen Coöperatie en niet- leden zou daardoor in scherpte afnemen. Ook de Staat zou door de te verwachten vermindering van clan- destienen verkoop door de leden (waardoor dus de pachtbetaling wordt ontrokken) zeer winnen. Op deze wijze zou derhalve wellicht reeds dadelijk een stap nader kunnen worden gedaan tot het beoogde doel.

Overigens zal, bij behoud zooveel mogelijk van het- geen reeds op den weg tot gezonder economische ver- houdingen werd tot stand gebracht, voorloopig moe- ten worden afgewacht, hoe de omstandigheden zich verder zullen ontwikkelen. Waar de directe oorzaak der huidige moeilijkheden gelegen is in de overpro- ductie, zal, wanneer geen grooter afzetgebied kan worden gevonden, noodzakelijk door beperking der productie,¹⁾ tot meer evenwicht tusschen vraag en aanbod moeten worden gekomen, deze weg is onver- mijdelijk; wellicht zullen eenige zwakkeren hierbij te gronde gaan; waar zoo hooge prijs wordt gesteld op vrijheid van bedrijf en onthouding van Regeerings- inmenging, zal men zich de consequenties daarvan hebben te getroosten; ook kan men veilig aannemen, dat terwijl bij een geheel prijsgeven van Coöperatie en mobiele pacht de catastrofe ongetwijfeld veel groo- ter zijn zou, op den duur toch anderzijds, ook al dwong men allen tot toetreding en tot omzet derhalve naar evenredigheid der productie, een toestand, waarbij men met een deel der productie blijft zitten, niet blijvend kan zijn. De vermindering der concurrentie, welke met bedoelde beperking gepaard zal gaan, zal uiter- aard dan ook de positie der Coöperatie weder ge- makkelijker maken.

Intusschen zijn haar omstandigheden thans benard genoeg en het komt mij dan ook bepaaldelijk noodig voor er nogmaals aan te herinneren, dat, al moge het ook practisch ongewenscht zijn haar door overheids- dwang eenige monopolistische positie te verlenen, anderzijds deze organisatie voor het Zeeuwsche oester- cultuurbedrijf nog steeds van groote waarde is en dat met haar behoud de kansen, dat de pachtpolitiek en daarmede de geheele economische toestand in dat bedrijf definitief in betere banen wordt geleid, zêér veel grooter zijn dan wanneer zij tenietgaat. Terwijl de Regeering eenerzijds voorzichtig zal moeten zijn de Coöperatie te poussieren, om geen den vooruitgang fnuikende reactie te verwekken, moge zij derhalve daartegenover toch wel zeer indachtig zijn, dat het thans geen tijd is om stappen te ondernemen, die de Coöperatie verzwakken of onmogelijk maken zou- den. Behoud van de bestaande orde van zaken, bewa-

¹⁾ De sterfte onder de oesters ten gevolge van de door geldgebrek gedwongen verwaarloozing der peceelen vormt thans reeds een zekere natuurlijke beperking.

ring — niet vernietiging — van hetgeen reeds tot stand kwam en afwachten schijnt voorloopig de aan- gewezen weg.

Het vermoeden, dat niettemin tot zoodanige ver- nietiging stappen worden gedaan, was de directe aan- leiding tot dit artikel.

Naar het schijnt toch staat de Coöperatie thans wellicht een slag te wachten, welke zij met geen mo- gelijkheid zou kunnen te boven komen. De termijn, voor welken het pachtpercentage voor de leden der Coöperatie op 20 pCt. der bruto-opbrengst is bepaald, is dit najaar verstreken en opnieuw moet dit per- centage voor drie jaar worden bepaald. Met de mo- gelijkheid, dat deze gelegenheid door de tegenstanders der Coöperatie zal worden aangegrepen om invloed uit te oefenen, opdat het pachtpercentage tot boven een dragelijke hoogte zal worden verhoogd en haar daarmede den doodsteek gegeven, schijnt ernstig te moeten worden rekening gehouden. Naar toch in Zeeland bekend is geworden, wordt door den Minister van Financiën eene verhooging van het pachtpercen- tage tot 60 pCt. van de bruto-opbrengst overwogen.¹⁾ Het is voor de Coöperatie te hopen, dat tot zulk een verhooging niet zal worden overgegaan, want het is te voorzien, dat, waar bij het huidig percentage (20 pCt.) onder de gegeven omstandigheden toch slechts weinig of geen winst wordt gemaakt, en de rekening over het algemeen alleen sluitend kan worden ge- maakt, door de voor de cultuur noodige werkzaam- heden achterwege te laten, m.a.w. de peceelen te verwaarloozen, zulk een verhooging van het pacht- percentage rechtstreeks tot het tenietgaan der Coöpe- ratie, terugkeer tot de bovengeschetste oude toestan- den en ingeving van peceelen op groote schaal zal moeten leiden.

Daarna zullen dan groote herverpachtingen moeten volgen en de oude lijdensgeschiedenis zal zich onge- stoord kunnen herhalen. Het spelt weinig goeds, dat reeds thans, in het bijzonder door onbemiddelde schip- pers, schippersknechts, enz. openlijk schijnt te wor- den erkend, dat men, ten einde in het bezit te komen van peceelen, desnoods bieden zal tot ver boven het onmogelijke, in het vertrouwen, dat de Regeering achteraf toch wel pachtreductie zal willen toestaan, wanneer blijkt, dat men zijn pachten niet kan opbre- gen; daarbij laat men de omstandigheid gelden, dat, waar alle middelen ontbreken, dwang tot betaling trouwens niets zou uitrichten. Het is duidelijk, dat de bona-fide-kweekers, die iets te verliezen hebben, hier- tegen niet op zullen kunnen, — een bekend verschijn- sel bij publieke verpachtingen, waarover vaak ge- klaagd wordt. Na alle reeds opgedane ervaringen kan de uitslag niet twijfelachtig zijn; slechts door een ernstige crisis zal men daarna weder tot gezonder toestanden kunnen geraken.

Een dergelijke „natuurlijke weg", die aanvangt met instorting van het bestaande en noodzakelijk met groot kapitaalverlies gepaard moet gaan, is echter in casu een omweg; door instandhouding van mobiele pacht en Coöperatie en door te trachten op den in- geslagen weg voortgaande de daarop liggende moei- lijkheden te overwinnen, kan een gezonde toestand sneller en goedkooper worden verkregen. Er kan dan ook niet ernstig genceg gewaarschuwd worden tegen eene verhoging thans van het pachtpercentage en tegen iederen maatregel in het algemeen, welke ver- nietiging der bestaande orde van zaken ten gevolge

¹⁾ De buitensporige hoogte van dit pachtpercentage ver- dient bovendien de aandacht. Welk bedrijf werpt zulke winsten af, dat het een pacht van 60 pCt. van zijn bruto- opbrengst verdagen kan? De vraag rijst dan ook onwil- lekeurig, of van de zijde van hen, die de Coöperatie be- strijden, tot een dergelijken maatregel niet is geraden met het doel de leden tot opzegging van hun lidmaatschap, en diensengevolge tot z.g. vrijwillige opheffing van de Coöpe- ratie, te nopen. De omstandigheid, dat thans reeds gelegen- heid tot ingeving van peceelen is opengesteld, geeft te denken.

moet hebben. Het nemen van bedoelden maatregel, waardoor de kansen op een stabiel, economisch gezond bedrijf met normale pachten, zouden worden vernietigd en een instabiele toestand van beurtelings hoog opgedreven en laag gedaalde pachten zou worden ingeleid, zou — al zouden ook de pachttopbrengsten op papier¹⁾ aanvankelijk hooger zijn — zoowel uit een oogpunt van algemeen belang, als uit dat van den Staat als eigenaar-verpachter, niet anders kunnen worden gekenmerkt, dan als een de wijsheid bedriegende fiscaliteit, die onder de huidige economische omstandigheden zeer zou zijn te betreuren.

's-Gravenhage.

J. C. v. S.

EEN TWEDE DUITSCHE ELECTRO-MONTAAN-TRUST.

II.

3. De grootste betekenis van de derde onderneming, welke tot het nieuwe concern toetrad, de *Rheinische Metallwaren- und Maschinenfabrik te Düsseldorf*, ligt eveneens op het terrein der afgevoerde artikelen. Deze maatschappij heeft een veelbewogen geschiedenis. Zij werd opgericht op den 7den Mei 1889 en heeft haar ontstaan aan de omstandigheid te danken, dat de Hörder Bergwerks- und Hüttenverein (waaruit later de groote „Phönix”, A.-G. für Bergbau und Hüttenbetrieb is voortgekomen) een belangrijke bestelling ontving voor de destijds in het Duitse leger juist ingevoerde nieuwe geweerpatronen, ter uitvoering waarvoor de maatschappij een afzonderlijke onderneming, n.l. de „Rheinmetall” oprichtte. Van den beginne af staat zij onder leiding van den heer Ehrhardt, naar wien ook de voor haar verwerdige Ehrhardt-batterijen genoemd zijn. Had de onderneming zich aanvankelijk slechts met de vervaardiging van klein-kaliber projectielen bezig gehouden, reeds weinige jaren later werd zij belangrijk vergroot door de aanbouw van een buizenfabriek en een ijzergieterij; thans produceert zij alle soorten van holle lichamen voor technische doeleinden, evenals machines, locomotieven, schrijfmachines enz.

Het bedrijf is verdeeld in vier afdelingen: Düsseldorf, Rath, Sömmerda en Unterlüss. In eerstgenoemde stad bevinden zich het walswerk, een ijzergieterij, machinefabriek, de werkplaatsen voor locomotief- en wagonbouw, die voor landbouwmachines enz., in Rath zijn gevestigd een Martinstaalfabriek en een fabriek voor gevotgen staal, te Sömmerda een metaalgieterij, geweer- en munitiefabriek, station voor ballistische proefnemingen en te Unterlüss een aantal kleinere bedrijven. De afdeling Rath vertegenwoordigt de in 1896 overgenomen en sindsdien sterk vergrootte Etablissementen van het Rath Metallwerk vormals Ehrhardt & Heye aldaar, de afdeling Sömmerda de vroegere Waffens- und Munitionsfabrik Sömmerda A. G. vormals von Dreyse, welke in 1901 werd verworven tegen afgifte van M. 1.200.000 nieuwe aandelen.

Deze transacties hadden het oorspronkelijk M. 700.000 bedragende kapitaal der maatschappij in 1901 opgevoerd tot M. 9.200.000. Daar — na vele jaren met hooge dividend-uitkeringen — de nieuw ter hand genomen vervaardiging van kanonnen zwaar verliezen had veroorzaakt, moest de maatschappij in 1902 worden gereorganiseerd; op elk aandeel werd tegen storting van M. 300,— een winstaandeel uitgereikt, waarbij tevens de gewone aandelen werden om-

gezet in preferente. Niettemin verkreeg de onderneming tot in de dagen van de oorlogsconjunctuur geen bevredigende financiële resultaten en eerst deze gaf aanleiding tot immer stijgende winsten. De behoefte aan nieuw kapitaal had in 1905 geleid tot de emissie van verdere preferente aandelen, zoodat het kapitaal voor de verhooging van Juli 1920 (sedert 1905 was het verder onveranderd gebleven) bestond uit M. 750.000 gewone en M. 13.450.000 preferente aandelen, benevens M. 6.000.000 obligatiën; vervolgens werden in den loop van 1920 nog M. 18 miljoen obligatiën uitgegeven.

4. Over de laatste deelgenoot in het nieuwe concern, de firma *Otto Wolff te Keulen*, kan slechts weinig worden medegedeeld, daar het hier gaat om een particuliere onderneming, die niet verplicht is tot publicatie van hare balansen enz. De firma, welke voornaamste bezigheid de ijzerhandel was en nog is, heeft in deze branche een zeer voorname plaats weten te verwerven. Uitgaande van den handel heeft zij vervolgens getracht zich ook bij de productie een invloedrijke positie te verschaffen en bij eenige belangrijke ondernemingen in de Duitse industrie is haar zulks ook gelukt. Zoo heeft zij vooral groote belangen verkregen bij de „Phönix”, bij de Rheinische Stahlwerke (niet te verwarren met bovengenoemde Rheinmetall) en bij de Vereingde Stahlwerke van der Zijnen en Wissener Eisenhütten.¹⁾ Bij de Phönix bestaan ook groote Nederlandsche belangen en wel die van de Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en staalfabriek. Te zamen met Otto Wolff zou deze ongeveer 40 pCt. van het kapitaal der Phönix bezitten. Zeer groot zijn vooral de belangen van Otto Wolff in de blikindustrie, waaraan de firma 95 pCt. pers het bericht de ronde, dat de voornaamste verbruikers van blik te Braunschweig en eveneens een aanzienlijke firma te Leipzig, gemeenschappelijk een maatschappij zullen oprichten in den vorm van eene G. m. b. H., voor hunne in- en verkoopen en dat de firma Otto Wolff ook daarvan de leiding zou krijgen. Tevens stelt men zich ten doel, de orders, die aan de leverende walswerken worden gegeven, zoo te groepeeren en te verdeelen, dat de afzonderlijke fabrieken slechts bepaalde soorten behoeven te produceren en te leveren, doch deze dan ook tot bijzonder voordelige voorwaarden.

B. De vorming van het concern.

1. De voorbereidende schreden.

a) Grondstoffenvoorziening; Carlswerk en Arbed.

Men zal waarschijnlijk niet ver van de waarheid af zijn, wanneer men in den tijd na den oorlog als de eerste schrede op den weg, die naar de vervaardiging van de tweede electromontaantrant leidde, de kapitaaltransactie der AEG van Mei 1920 beschouwt. De AEG verhoogde haar toenmaals M. 200 mill. bedragende aandelen kapitaal met M. 100 mill. tot M. 300 miljoen; M. 75 miljoen hiervan werden den aandeelhouders van de Felten & Guillaume Carlswerk A. G. aangeboden ter verwisseling in verhouding van twee aandelen der laatstgenoemde onderneming tegen 3 aand. AEG; die aandelen der AEG, waarvoor van de geboden gelegenheid geen gebruik werd gemaakt, zouden door een bank-consortium worden overgenomen. Zooals uit de eerste hierop volgende balans blijkt, was een bedrag van M. 33 miljoen niet voor omwisseling benodigd, zoodat dit aan het consortium overging. Wat de resterende M. 25 miljoen nieuwe aandelen

¹⁾ Op papier, want waar 20 pCt. onder de gegeven omstandigheden wel het maximum schijnt te zijn, dat betaald kan worden, zou op hooger opgelopen vaste pachten toch pachtremissie tot ongeveer die hoogte moeten worden verleend. Daarentegen: blijven de pachten, tegen verwachting, laag, of dalen zij bij herverpachting, na elke vervaar- (de pachters zijn bevoegd de pacht na elke drie jaar in te geven) aanmerkelijk, zooda ook na 1882 is geschied, dan is de Staat tot 1945 aan die lage vaste pachten gebonden, ook al wordt de toestand zoo gunstig, dat de oorspronkelijk geboden pachten betaald zouden kunnen worden.

¹⁾ De Stahlwerke Van der Zijnen waren voornemens onlangs door omwisseling van aandelen in zich op te nemen de Waggonfabrik Van der Zijnen & Charlier; waartoe reeds in verschillende opzichten nauwe relaties bestonden. Zulks zou dus hebben beteekend een verdere belangrijke uitbreiding van de wagonbouw-belangen van het concern, waarop hierna nog dieper zal worden ingegaan. Op het laatste oogenblik trok zich evenwel de Waggonfabrik Van der Zijnen & Charlier terug, om onbekend gebleven redenen, zoodat deze transactie niet is doorgevoerd.

betreft, tot uitgifte waarvan het Bestuur tevens was gemachtigd, zoo werden deze overgenomen door een Amerikaansche groep (Kuhn Loeb & Co., en Guggenheim). Bij nadere beschouwing worden aanstonds de voornaamste kenmerken dezer transactie duidelijk, die tevens typische voorbeelden vormen voor de overgingen, die destijds bij de bestuurders van zoovele Deutsche ondernemingen opkwamen. Het ging hier, kort gezegd: om het verwerven of herwinnen van verloren grondstoffen-gebieden en eveneens om dat van buitenlandse belangen, waarbij echter tegelijkertijd het gevaar van „in vreemde handen geraken” („Überfremdung”) moest worden geëlimineerd. Beide oogmerken heeft de AEG met deze emissie weten te verwezenlijken.¹⁾

Felten & Guillaume, waarbij de AEG-groep een overwegend belang bezat, had door den afloop van den oorlog ernstig geleden. In 1912 had zij deelgenomen in de Komm.-Ges. Jules Collart & Co. te Steinfort in Luxemburg, welke onderneming later werd omgezet in de A.-G. Eisen- und Stahlwerke Steinfort en die aan Felten & Guillaume de vereischte hoeveelheden ijzer en staal leverde. Dit belang in Luxemburg moest na het einde van den oorlog worden verkocht aan de Fransche maatschappij „Mines de la Loire”. Doch wilde men de toekomst van het Carlswerk niet geheel in de waagschaal stellen, dan moest het verlies van dezen leverancier van halffabricaten worden gecompenseerd. Dit gelukte, doordien men een belangengemeenschap kon sluiten met de groep Burbach-Eich-Düdelingen („Arbed”), welke deels direct, deels door middel van de met haar in verbinding staande „Terres Rouges”, de door Gelsenkirchen en Deutsch-Luxemburg afgescheiden bezittingen in Lotharingen en Luxemburg had overgenomen.

Dr. Alfred Schmidt, Essen, kenschetst in de „Wirtschaftsdienst”, waaraan ook eenige van de vorenstaande details zijn ontleend, de beweegredenen voor deze belangengemeenschap als volgt:

„De voordeelen voortvloeiende uit deze belangengemeenschap zijn voor de Luxemburgsche fabrieken van niet minder beteekenis dan voor de Duitsche maatschappij. Het concern Burbach-Eich-Düdelingen produceert jaarlijks ongeveer 1 miljoen ton staal, dat in de walswerken slechts gedeeltelijk tot halffabri-

¹⁾ De Felten & Guillaume Carlswerk A.-G. was ontstaan uit de in 1826 opgerichte Handelsgesellschaft Felten & Guillaume, welke haar in Mühlheim a/Rh. gelegen Carlswerk met een filiaal te Nürnberg inbracht in de op 31 December 1899 gevestigde A.-G. onder bovenstaanden naam. Deze maatschappij had in 1905 het fabricatie-bedrijf overgenomen van de Elektrizitäts A.-G. vormals W. Lahmeyer & Co. te Frankfurt a/M. Laatstgenoemde werd daardoor een zuivere holding company. De Felten & Guillaume Carlswerk wijzigde haren naam in Felten & Guillaume-Lahmeyer Werke A.-G. en verhoogde haar kapitaal van M. 36 tot M. 55 miljoen, waarvan Lahmeyer M. 15 miljoen overnam. Daar deze fusie zeer onvoordeelig bleek, vond een reorganisatie plaats met deelname van de AEG. Op den 15den October 1910 machtigde een algemeene vergadering der maatschappij het Bestuur de fabrieken te Frankfurt (d.w.z. de vroegere fabrieken van Lahmeyer) te verkoopen en de tot deze afdeling (Dynamobranche) behorende fabrieken af te scheiden en ze geheel of gedeeltelijk in te brengen in een met M. 10 miljoen nieuw op te richten maatschappij. Deze nieuwe firma was de AEG-Lahmeyer Werke A.-G., die later haren naam veranderde in AEG-Unternehmungen A.-G. Frankfurt a/M. De AEG verwierf destijds tegen omruiling in 8777 harer eigen aandelen M. 16 miljoen aandelen der Felten & Guillaume-Lahmeyer-Werke en alle, hierboven genoemde, M. 10.000.000 aandelen der nieuwe AEG-Lahmeyer Werke. De Felten & Guillaume-Lahmeyer-Werke namen, nadat de fabriek te Frankfurt door Lahmeyer aldus was overgedaan aan de AEG, den vroegeren naam Felten & Guillaume Carlswerk weder aan. Daar de Elektrobank te Zürich reeds M. 16.000.000 aandelen van Felten & Guillaume bezat en de AEG eveneens, zooals gezegd, M. 16.000.000 verkreeg, bezat zij thans een overwegend invloed in de F. & G.-Gesellschaft. Van dit tijdstip dateeren de relaties met Felten & Guillaume, die in het jaar 1920 tot de bovenvermelde, nog engere aansluiting leidden.

caten, rails, balken enz. wordt verwerkt. Het overige wordt verkocht aan ondernemingen, die het staal verder verwerken. Deze cliënteel wordt inmiddels steeds geringer, daar zij in toenemende mate er toe overgaat, hare ter verwerking bestemde grondstoffen in eigen fabrieken te vervaardigen, doch wel hoofdzakelijk, omdat bestaande „Hütten” zich met deze consumenten aaneensluiten. Zooals het jaarverslag van de „Arbed” over 1920 opmerkt, is het tijdstip niet ver meer weg, waarin de sterkste positie op de ijzermarkt zal worden ingenomen door dengene, die niet slechts grondstoffen produceert, doch ook bedacht is op verwerking daarvan tot de uiterste grenzen. Het kwam echter de „Arbed” niet raadzaam voor op groote schaal over te gaan tot den bouw van fabrieken voor die verdere verwerking, omdat de kosten daarvan onzeggend hoog zijn en geschoold personeel moeilijk is te verkrijgen. Zij heeft er derhalve de voorkeur aan gegeven, den afzet van bedoelde producten te verzekeren door middel van een belangengemeenschap.

De Felten & Guillaume-Ges. was reeds sedert langen tijd een verbruikster van de Arbed-producten, zoodat de keuze niet moeilijk was. „Arbed” en „Terres Rouges” zullen volgens overeenkomst gedurende 30 jaren maximaal 90.000 ton halffabricaten aan het Carlswerk leveren.”

Dr. Schmidt voegt daaraan nog toe: „Deze nieuw-oriëntering der Luxemburgsche „Hütten” naar Deutschland om dringende redenen, kan als symptomatisch worden beschouwd, des te meer daar deze maatschappijen sedert de afscheiding van Deutschland ook zonder eigen kolenvoorziening zijn en zich reeds bij Duitsche kolonijnen een overwegend belang hebben weten te verzekeren.”

Gelijktijdig met het sluiten van deze belangengemeenschap vond een kapitaalsverhoging plaats van het Carlswerk van M. 60 op M. 120 miljoen (16 Juli 1920). Van het vroegere kapitaal had de producent der afgewerkte artikelen, de AEG, M. 28 mill. overgenomen, thans verkreeg de producenten van grondstoffen de M. 60 miljoen nieuwe aandelen: een uit Arbed, Terres Rouges en Banque Internationale de Luxembourg bestaand consortium nam deze over tot den koers van 250 pCt.; de Arbed en Terres Rouges stelden daarvoor elk M. 70 miljoen, de Banque Internationale de Luxembourg M. 10 miljoen beschikbaar.

De reeds vermelde verhoging van de deelname der AEG in het Carlswerk, eenige maanden voordien, had plaats gevonden juist met het oog op de te verwachten deelname van buitenlandse zijde, waarover reeds toen onderhandelingen gaande waren. Daar „de onderhandelingen zullen worden vergemakkelijkt, wanneer een sterke Deutsche groot-aandeelhouder aanwezig is, in staat, om tegenover buitenlandse groepen eenzijdig bindende overeenkomsten in zake deelnamen aan te gaan en anderzijds met het oog op den uit te oefenen invloed een tegenwicht te vormen”, was de nauwere verbinding AEG—F. & G. geprojecteerd en vervolgens ook doorgevoerd. De AEG was er dus niet slechts in geslaagd harer groep de beschikking te verzekeren over buitenlandse grondstoffen, maar zij wist ook te bereiken, dat de Deutsche invloed op de F. & G.-Ges. in weerwil van de 50 pCt. deelname van het buitenland behouden bleef en dat zelfs de Voorzitter van den Raad van Commissarissen ook in de toekomst door de Deutsche belanghebbenden wordt aangewezen.

Het beginsel der deelname van buitenslandsch kapitaal in hare onderneming — zonder hetwelk de wederopbouw der zaken in het buitenland zeer moeilijk was — bij gelijktijdigen waarborg van den overwegend Deutschen invloed op de onderneming zelve, had het bestuur der AEG ook bij de afgifte der M. 25 miljoen aandelen aan de Amerikaansche groep kunnen doorvoeren. Deze aandelen waren uitgereikt tegen een iets hooger en dan toenmaligen beurskoers; tevens werd overeengekomen, dat zij in dezelfde handen zouden blijven en gedeelten ervan slechts door bemiddeling van de AEG zouden mogen worden

verkocht, terwijl het stemrecht dezer aandelen uitgeoefend wordt door een commissie, bestaande uit twee Duitschers en één Amerikaan.

b) *De financiële voorbereiding.* Deze transactie had dus ten doel de voorziening met buitenlandsche grondstoffen en buitenlandsch kapitaal; uitsluitend met het doel de kapitaalsbehoeften der onderneming te dekken was het bestuur der AEG reeds in November 1919 overgegaan tot uitgifte van M. 100 miljoen 4½ pCt. obligatiën, waarvan de aflossing begint in 1929 en eindigt in 1960. De redenen, die hiertoe aanleiding hadden gegeven, worden in het jaarverslag over het boekjaar 1918/1919 als volgt uiteengezet.

„Het ernstige gevolg van de tijdsomstandigheden is de vermindering onzer beschikbare geldmiddelen bij gelijktijdige sterke toename van onze voorraden, die in vele gevallen als half afgewerkte producten in de magazijnen blijven en niet bijdragen tot den waren- en geldomzet. Op den duur is een dergelijke toestand niet bestaanbaar wegens de wanverhouding tusschen de gestegen productiekosten en de ontvangsten; zulks moet leiden tot vermindering in zaken en rendement. Wij zijn voornemens, dit te compenseeren door vermeerdering onzer obligatieschuld, daar overeenkomstig de verwachtingen in de eerste drie maanden van het loopende boekjaar een verdere teruggang in de liquiditeit is ingetreden.”

Bij de uitgifte van obligatiën en de aandelen-emissie van Mei 1920 kon het niet blijven; de waardevermindering van het geld eener-, de dringende noodzakelijkheid van expansie van het concern anderzijds dwongen tot uitgifte van nieuwe aandelen in snelle opvolging; deze vonden plaats op 11 September 1920 en op 15 Maart 1921. Deze kapitaalsbehoeften verrasten oogenschijnlijk het bestuur der onderneming zelve en bleven ook niet geheel onbesproken. In het laatste jaarverslag duidt de Directie de hiervoor geldende motieven op de volgende wijze en deze woorden vormen een treffende aanvulling op reeds eerder hierboven weergegeven uitlatingen:

„Het was onze plicht in het berichtsjaar zoodanige maatregelen door te voeren of voor te bereiden als in verband met de moeilijkheden in het Deutsche economische leven noodzakelijk schenen. Een groot aantal orders, dat nog steeds toenam en in perioden van werkelijk of vermeend gebrek aan goederen zelfs ongewenschte afmetingen aannam, vereischte voorziening der magazijnen met grondstoffen en aanvulling daarvan, opdat het werk voortgang kon vinden. Aan de industrie van afgewerkte artikelen worden nog des te grootere moeilijkheden in den weg gelegd, daar hare prijsbepaling afhankelijk was van de grondstoffen, van de veranderende waarde van de Reichsmark en de tariefbeweging op de arbeidsmarkt. Onze omzet is in quantiteit groter geweest dan in het vorige jaar en toont bij de veranderde geldswaarde zeer veel hogere cijfers aan. Voor het behouden van den omzet, die overeenkomstige voorraden aan grondstoffen en halffabricaten vereischt, was een verbreding van onze financiële basis noodzakelijk. Want hoewel van oudsher onze bedrijfspolitiek was gericht op de beschikking over ruime geldmiddelen, verlangde toch de geheel gewijzigde verhouding tusschen productie en geldswaarde het aantrekken van nieuw kapitaal.”

In deze behoefte aan middelen werd voorzien door de emissie van M. 250 miljoen 6 pCt. cumulatief preferente aandelen in September 1920. Hiervan werden M. 175 miljoen onmiddellijk uitgegeven, terwijl de overige M. 100 miljoen later werden geëmitteerd. Van de M. 175 miljoen werden M. 75 miljoen overgenomen door, zooals het communiqué luidt: „binnenlandsche instellingen voor vaste belegging”, d.w.z. dat men zich ditmaal niet behoefde te wenden tot buitenlandsche kapitalistenkringen. De preferente aandelen zijn aflosbaar van 1925 af uit hoogstens 10 pCt. van de jaarlijksche winst, overigens onbeperkt tot den koers van 115 pCt. Naar de voorzitter verklaarde, wilde men zich niet opnieuw met een obligatieleening tot het publiek wenden en liever door de uitgifte van

aandelen thans, de mogelijkheid open laten om bij latere geldbehoefte met obligatiën ter markt te komen. Het feit, dat de AEG vroeger een kapitaal had, dat ongeveer met de jaarlijksche omzetcijfers overeenkwam, wijst op de mogelijkheid, dat zulks later zou moeten geschieden. In het boekjaar 1919/20 had echter de omzet het bedrag van 1 milliard ver overtroffen. Een zekere spanning kon niet uitblijven en de AEG werd bedreigd door het vooruitzicht, tot bankcrediet hare toevlucht te moeten nemen, zij die steeds gewoon was „als haar eigen bankier op te treden”. In tegenstelling tot de overigens gewone bepalingen verkregen de preferente aandelen, daar er geen gearvan van buitenlandsche zijde bestond, ook geen eenvoudige stemrecht.

c) *Het toetreden van de Ver. Lausitzer Glaswerke.*

Nog voordat de algemeene vergadering van aandeelhouders naar aanleiding van het jaarverslag over 1919/20 had kunnen plaats vinden, werd mededeeling gedaan van een nieuwe groote transactie der AEG, die, hoewel zij met de vorming van de tweede electromontaantrus slechts weinig direct uitstaande heeft, toch in meer dan een opzicht belangstelling verdient: de overname van de Vereenigde Lausitzer Glaswerke A. G. door de AEG en de Siemens & Halske A. G. Daardoor werd niet alleen een verdere schrede gezet in de richting, aan elke speciale branche de benoedigde grondstoffen te verschaffen en haar zoo mogelijk onafhankelijk te maken, doch ook een bepaalde nauwere relatie tot de Siemensgroep bewerkt; ten slotte is elke transactie, die de Deutsche gloeilampen-industrie betreft, ook wel zeker van eenige belangstelling bij het Nederlandsche publiek. Daarom moge zoo beknopt mogelijk het volgende worden vermeld:

In den herfst van 1919 besloten de Deutsche groote producenten van gloeilampen met het oog op rationeeler gebruik van de fabrieksinstallaties zoowel als het verkrijgen en herwinnen van afzetgebied in het buitenland tegenover de tijdens den oorlog versterkte concurrentie der neutralen en vijanden, tot aaneensluiting der gloeilampenbranches van de AEG, der Siemens & Halske A. G. en der Deutsche Gasglühlicht A. G. (Auergesellschaft). Deze samensmelting maakte liquidatie van de Auerges. noodzakelijk; de bedrijven der betrokken ondernemingen werden vereenigd in de Osram G. m. b. H.-Kommanditgesellschaft, een niet-publieken bedrijfsvorm. Omtrént de kapitalisatie van de nieuwe onderneming werd aanvankelijk niets bekend, eerst na afloop van het eerste boekjaar werd bij geruchte vernomen, dat het oorspronkelijke kapitaal — naar men aannam M. 30 miljoen — verhoogd zou zijn tot M. 120 miljoen en dat behalve een reeds bestaande obligatieleening van M. 50 miljoen nog eene van M. 70 zou zijn opgenomen. Deze kapitaalsuitbreiding werd gemotiveerd met de hoge omzetsen der onderneming en den voor gemeenschappelijke rekening doorgevoerden aankoop der Vereenigde Lausitzer Glaswerke A. G., waarmede een bedrag van M. 70 à 80 miljoen zou zijn gemoeid. De Ver. Lausitzer — met een aandelenkapitaal van M. 8.400.000 — was de voornaamste Deutsche producente van gloeilampenkolven, doch vervaardigde bovendien nog artikelen voor pharmaceutisch gebruik enz. De in aanmerking komende branches der onderneming gingen over in de Osramgesellschaft, de overige, waarschijnlijk ook de bruinkolvenvelden, werden „gemeenschappelijk bezit van de AEG en de Siemens & Halske A. G.”. In de algemeene vergadering, die beslissen moest over de fusie, die langs den weg van aandelen-uitwisseling geschiedde, verklaarde de Voorzitter, dat de gloeilampenfabrieken, ingeval zij deze onderneming niet konden verkrijgen, zouden overgaan tot den bouw van een eigen fabriek, waarvoor de plannen reeds gereed lagen. Ook werd nog de factor aangevoerd, dat voor de maatschappij het gévaar bestond van in buitenlandsch bezit te geraken. De geheele transactie duidt erop, hoe sterk het streven is om de afzonderlijke bedrijven te allen tijde onafhankelijk te maken van andere ondernemingen. Dr. W. MAUTNER.

ZILVER IN HET DERDE KWARTAAL 1921.

Aan het overzicht der Firma H. Drijfhout & Zoon is het volgende ontleend:

Ofschoon de betere stemming, waarvan reeds in het vorige kwartaal de symptomen merkbaar waren, gedurende deze berichtperiode ten volle gehandhaafd kon blijven, bleek toch bij herhaling, dat niet geheel ten onrechte de stijgende lijn, die de zilverprijs te aanschouwen gaf, met toenemende omzichtigheid werd gevolgd. De verbeterde positie van Indië vormt zeer zeker een niet te onderschatten factor ten gunste van de zilvermarkt, doch nog geenszins is de innerlijke marktpositie dermate verbeterd, dat een krachtig avance, zooals thans door den zilverprijs werd behaald, hierdoor gewettigd zou zijn. De bij tusschenpoozen ingetreden gevoelige reacties vormen overigens het welsprekende bewijs van den invloed, die nog steeds uitgaat van het speculatieve element. Verschillende factoren, alle echter hun oorsprong vindende in de algemeen heerschende ontredde ring op financieel en monetair gebied, de rustelooze schommelingen in de wisselkoersen, zoowel als de op groote schaal voortgezette demonetisatie van zilverspecie, werkten samen om een onzekere, nerveuze stemming te verwekken en de zilvermarkt te maken tot een bij uitstek geschikt terrein voor speculatieve operaties. Het was dan ook meermalen onmogelijk de innerlijke marktpositie te doorgronden, daar speculatieve aankopen, gebaseerd op den loop der wisselkoersen, als regel reeds spoedig weder leidden tot verkooporders, waardoor de markt aan een zeer weifelende stemming onderhevig bleef. Vooral in het begin van het kwartaal was de druk, uitgeoefend door aanbod van gemunt zilver uit het nabije Oosten zeer groot en slechts uiterst langzaam kon de noteering stijgen tot een hooger niveau. Het pleit voor het absorptievermogen der markt, dank zij den krachtigen steun van Indië, dat ten slotte het verhoogde niveau gehandhaafd kon blijven en het kwartaal zelfs nage noeg op den hoogsten stand kon sluiten. De zilverprijs verbeterde te New York 12 c., waarboven Londen, bij nauwkeurig gelijken dollarkoers aan het begin en het einde van het kwartaal, met 7½ d., zich nog een fractie wist te verheffen.

Het kwartaal opende bij uiterst stillen handel in gedrukte stemming op 58½ c. te New York en 35¼ d. te Londen. Het bericht, dat op 30 Juni de Banque Industrielle de Chine hare betalingen had gestaakt, deed met het oog op de financieele moeilijkheden, die hieruit voor meerdere banken in het Verre Oosten zouden kunnen voortvloeien en in verband met de loopende zilverposities dezer instelling, de markt gedurende de eerste dagen van het kwartaal in een eenigszins nerveuze stemming verkeerden, aanvankelijk echter zonder merkbaren invloed op het koersverloop uit te oefenen. Op 5 Juli evenwel ontstond onder den invloed van dit incident een sterke vraag voor Chinese rekening, die de noteering te Londen deed stijgen tot 36½ d. op dien datum. New York volgde slechts ten deele deze opwaartsche beweging en monteerde tot 59¼ c., hiermede 2 c. beneden Londen blijvende. Reeds den volgenden dag viel de noteering te Londen dan ook weder terug tot 36¼ d. bij 59½ c. te New York. De zich daarna ontwikkelende vraag voor Indië, gevoegd bij de, uit de betalingsmoeilijkheden in China nog steeds voortspuitende behoefte aan zilver, gaf de markt een beduidend vaster aanzien. Belangrijk was dan ook de stijging, die op 9 Juli intrad en de noteering te New York op 61 c. en te Londen op 37½ d. bracht, waarop weliswaar weder een scherpe reactie volgde op ruim aanbod van het continent, doch waaruit ten slotte toch een verhoogd niveau behouden bleef. De stijging te Londen in het verdere deel der maand kan slechts ten deele als maatstaf voor de marktpositie gelden, daar de zwakkere sterlingkoers een grooten invloed op de noteering uitoefende, zoodat het prijsverloop te New York de stemming dan ook juist weergeeft. Een licht herstel van den Shanghai taël als gevolg van de getroffen maatregelen, ten aanzien van de financieele moeilijkheden in China, was niet in staat, de markt voldoende weerstand te doen bieden aan den toevloed van muntzilver, zoodat na voortdurende schommelingen de noteering terugviel tot 59½ c. op 19 Juli te New York en ¼ d. hooger te Londen op 37 d. bij een dollarkoers van 3.59. Op regelmatige vraag voor Indië, waarbij zich later nog de kooporders der Chinese speculatiegroepen voegden, was de markt daarna gedeceideerd vast, zoodat op 28 Juli zelfs 39½ d. te Londen en 62½ c. te New York genoteerd werd en de maand op 39½ d. en 61¼ c., bij een dollarkoers van 3.56, sloot. Opmerkelijk is het dat New York ook thans nog 1 c. bij de Londensche noteering ten achter bleef, waarvan echter de verklaring gezocht moet worden in de belangrijke hoeveelheden zilver, die in ver-

band met Duitschlands betalingen, te New York aankwamen.

De maand Augustus toonde ondubbelzinnig hoe gerechtvaardigd het wantrouwen is, waarmede het koersverloop onder de huidige omstandigheden wordt gade geslagen. Aanvankelijk was slechts een geringe neiging tot daling merkbaar, doch de scherpe fluctuaties in de wisselkoersen op het Verre Oosten lieten niet na een krachtige beweging in den zilverprijs te veroorzaken. De plotselinge daling van den Shanghai taël van 3 sh. 9 d. tot 3 sh. 6½ d. op 8 Augustus had een ruim aanbod van China op de Londensche markt ten gevolge, waardoor de noteering terugviel tot 36¼ d.: op 9 Augustus. New York volgde, niettegenstaande ook daar een zeer ruim aanbod was, slechts gedeeltelijk de daling te Londen en wist de noteering nog tot 60 c. op te houden. Hierbij deed zich derhalve de eigenaardigheid voor, dat New York thans ¼ c. boven Londen noteerde. Geleidelijk kon de noteering zich weder eenigermate herstellen, waartoe het herstel van de Shanghai taël tot 3 sh. 8 d., doch vooral de krachtige stijging van den Indischen wisselkoers van 1 sh. 3½ d. tot 1 sh. 4¼ d. op 18 Augustus in niet geringe mate bijdroeg. Voor rekening van China ontstond zoowel te Londen, als te New York een goede vraag, terwijl bovendien belangrijke kooporders van Indië op de Londensche markt werden geplaatst. Slechts met een enkele onderbreking kon een geleidelijke stijging de noteering te New York weder op 62½ c. en te Londen op 38½ d. brengen op 24 Augustus.

De markt had derhalve een vast voorkomen, waaraan ook een tot op zekere hoogte verbeterde grondslag niet te ontzeggen viel, doch het gevaar, voortvloeiende uit het aanhoudende aanbod van muntzilver bleef bestaan. Niet zoodra verflauwde dan ook de kooplust van het Verre Oosten, of de noteering wist zich niet te handhaven, zoodat, na een lichte afbrokkeling, de maand sloot op 62¼ c. te New York en 37½ d. te Londen.

De maand September kenmerkte zich door een buitengewone vastheid van toon, hetwelk tot uitdrukking kwam in een gestadig stijgend koersverloop. De stijging werd verscherpt door dekkingsaankopen der bourse-speculatie, zoodat op 13 Sept. 63½ c. te New York en 39½ d. te Londen kon worden bereikt. De vaste tendenz van den Indischen wisselkoers op 1 sh. 5½ d. in het midden der maand, als gevolg van den zeer verbeterden algemeenen toestand in Indië, deed na een lichte reactie op voortgezette kooporders voor Indië en China de stijging verder voortgang maken, zoo zelfs, dat in onafgebroken opwaartsche richting New York tot 71½ c. en Londen tot 43½ d. op 27 Sept. wist te monteeren, waarmede de hoogste stand sinds 30 November 1920 te New York en sinds 7 December 1920 te Londen werd bereikt. De nieuwe stijging van den Indischen wisselkoers tot 1 sh. 5¹³/₁₆ d. op 22 Sept., waarin echter de speculatie de hand scheen te hebben, was hierbij een leidende factor, die gepaard ging met een krachtige verbetering in den zilverprijs van 65½ c. en 40 d. op 21 Sept. tot 68½ c. en 41½ d. op dien datum, terwijl haussiers nog de stijging van 65½ c. en 41½ d. op 26 September tot 71½ c. en 43½ d. op 27 September wisten te bewerken. Het kwartaal sloot echter op winstnemingen der haussiers in een zwakkere en onzekere stemming.

Ten onzent werd een nauwere overeenstemming in noteering met de hoofdmakten mogelijk gemaakt door de opheffing van het uitvoerverbod van zilver. Met ingang van 27 Juli werd de edelmetaal-handel en industrie eindelijk van deze, reeds sinds geruimen tijd overbodig geworden en daardoor des te knellender banden bevrijd. De prijs van ongefineerd zilver steeg van f 56,25 in de maand Juli tot f 67,55 per K.G. sijn in September.

LONDENSCHER CORRESPONDENTIE.

Het plan Vanderlip voor een Europeesche Circulatiebank; de daling van de mark en de opinie van de City over betaling der schadevergoeding; verlaging van het disconto; het aanbod der Sovjet-regeering; stand van het werkloosheidsvraagstuk; beginnende herleving van de emissiemarkt?

Onze Londensche correspondent schrijft ons d.d. 5 Nov. 1921:

The latest addition to the proposals for the creation of an international bank is that of Mr. Vanderlip, which has received a good deal of attention from the financial press this week.

There is not very much to be said for it, except that it does attempt to meet the first question that a scheme of this kind necessarily raises: where is the gold to come from? Mr. Vanderlip's idea is that the gold shall be furnished by American bankers, and that to a very considerable extent (he evidently believes in the theory that you may as well be hanged for a sheep as for a lamb) and so we are to start with an initial capital of one milliard of gold dollars. The plan of his proposed bank is „lifted” from the existing Federal Reserve System of the United States, and indeed the whole organisation is to be placed under the tutelage of the Federal Reserve authorities. There is a distinct advance in the conception that the Bank is to deal only with the banks of the various countries adopting the scheme, and that the branch banks under the scheme are not to have the power of discounting Government bills, although this will prove fatal to the measure in the present state of Europe. All the machinery of dollar-notes to be freely circulate, importable and exportable, is quite unnecessary. In essence the plan is one to place European credit again on a gold basis, the simplest plan would therefore be to make the existing central banks the member banks of his new scheme, and to provide that on and after a certain date European paper money should be convertible into gold at an agreed rate, and leave the matter there. Of course, this robs the scheme of everything except the support of a gold pool put up by America, but this would hardly matter if it really resulted in the situation being put right. Of that, unfortunately, there is not much chance at the moment.

Yesterday the German mark almost reached the 1000 to a pound point. The fall produced very much less excitement than did the initial fall immediately after the Reparation Payments a few weeks ago. There has grown up a certain fatalism about the kroner and the mark, and people „will not be surprised” if it goes much lower. At the moment the full consequences of the fall are not adequately realised, except by the school which feels that this is all the result of wicked machinations by the German Government. But the whole scheme of reparation payments is clearly rendered utterly absurd by this slump: which in the main, one supposes, is due to a desperate attempt to raise as much as possible in foreign money before the bottom is utterly knocked out of the market, plus panic sales by thoroughly frightened bulls, who now see that they were wrong from beginning to end. The Government has put rather a damper on the whole plan for the cancellation of debt by discouraging public discussion of the matter, and Sir Robert Horne in his statement on the next German payment certainly did not imply that the Government expected the plans to be altered in the immediate future. He did, however, make it clear that the German Government could pay, not only in cash, but in services, goods, rights to property and the like. I doubt whether the City yet recognises that we are still under an obligation to the French that any failure of the German Government to meet its obligations will give the former a free hand. What the result of a march into the Ruhr will be no man yet knows, but that it cannot have anything but bad effects is fairly clear. The only thing that can be said is that the movement for moderation is growing. „No one in the City believes in reparations any more” was said to a friend of mine a day or two ago. „Then why leave it to the economists to fight the battle?” was the very natural answer. The fear of being called a pro-German is still a very effective barrier to public testimonies of a change of mind among most of our financial stalwarts.

Meanwhile, the City has been put into a good temper by the reduction of the Bank Rate to 5 per cent, which has been followed by a reduction

of the Bankers' Deposit rate to 3 per cent. There was some effect on stock markets, but the better tone resulting was hardly noticeable, the slump in marks having a depressing influence. The fact is that the reduction comes at a time when the market is flooded with funds which it is difficult to employ, and though the relief to firms with large overdrafts should not be minimised, the effect on the situation as a whole cannot be very great, with market rates as low as they are. No doubt with deposit rates down to 3 per cent, more money will find its way into the stock market, where a safe 6 per cent can be picked up. But until trade revives, the abnormal fluidity is likely to continue. And it is just, as well for the Government that it is so, dependent as it is on continual borrowing to meet its obligations.

At the moment when the question of cancelling the French debt becomes more and more a matter of serious politics, comes the offer of the Soviet Government for the recognition of the pre-war State debt. This offer has not had a very good reception; apart from the vagueness of the offer, the whole question is so mixed up with political feeling that it does not receive too much objective consideration. It is quite clear that Russia is not in a position to pay even the pre-war debt for years to come, so that it is really rather futile to raise the question of the war advances. The offer has certainly encouraged the idea that if this offer is refused, a further nail will be driven into the coffin of Communism, and this is not a very favourable atmosphere for negotiation. Nevertheless, the Premier is to see M. Krassin. Meanwhile, a certain liveliness has been given to the Russian bond market.

In the Labour world, the outstanding problem is still unemployment. The latest returns go to show that the visible volume of unemployment is again increasing, but this is simply due to re-registration for the purpose of acquiring benefit under the Act. On the basis of the latest returns, those for October 28, the total number of unemployed persons on the five registers of the Labour Exchanges was 1,607,000, with an additional 50,000 registered as being on short time. This is an increase of 183,000 on the figures for October 21. The trouble is that the continued trade depression is throwing out of work men who in normal times never come on to the Labour market at all. Thus the railway companies are discharging large numbers of men. The pessimism is worst as regards the mining industry. The Government has for the moment withdrawn the remnant of the subsidy, some £3 millions, but Mr. Hodges is to see the Premier about the matter, and no doubt the decision will be reversed. Owing to a fall in wage-rates, and still more, owing to short time, a large proportion of miners are now earning less than pre-war amounts. The Daily Herald reports growing unrest, but this may be mere kite-flying.

The October Number of the Labour Gazette publishes some interesting figures as to the growth of trade-unionism. In spite of the trade depression, which generally means a sharp fall in the number of trade union members, the total number has continued to grow till the end of last year, though the rate of growth has much diminished.

At the end of 1919, there was a total trade union membership of 8,051,073. By the end of last year, this figure had increased to 8,501,847. The total growth was thus at the rate of 5.6 per cent, whilst the increase among males was 6.5 per cent, and among females was only 1.3 per cent. There are, however, some groups in which there are considerable decreases. Thus among the miscellaneous trades there has been a fall of 25 per cent, (16.8 males, 52 per cent among females), 12 per cent in the tailoring and linen and jute trades. In other cases, where much higher percentages of reduction are shown, this is due to a withdrawal of women's labour, in consequence of

demobilisation. Thus, the percentage of decrease among women in the Tramway Unions has been 82 per cent, a result which is due to sex discrimination, and not to the slump directly. Large increases are registered by the Banking and Insurance Unions, (48 per cent), among Entertainment Workers (25 per cent), Builders Labourers (82 per cent), and Bricklayers and Masons and the miscellaneous building trades (about 25 per cent each.). At the end of 1916, the total membership of the unions was only 4,7 millions, so that the rise has been very rapid, though no doubt a part of this rise is due to reinclusion of members of unions who were not recorded during the war.

The London Joint City and Midland Bank has issued its usual monthly record of issues. For the current year, excluding applications by the British Government, shares issued to vendors, capitalisation of profits etc. the amount offered amounts to £183,4 millions, as compared to £342,7 millions for the corresponding period last year. These sums were distributed as under:

United Kingdom	.....	£ 92,4	mills.
India and Ceylon	.....	„ 19,6	„
British Possessions	.....	„ 47,1	„
Foreign Countries	.....	„ 24,3	„

The amount offered in October was £ 33½ millions, just about the same amount as was offered in June. The next three months only show amounts of £ 10, £ 8, £ 8 millions respectively. This would seem to indicate that underwriters and promoters are feeling renewed confidence in the market. In fact, the amount offered this October was equal to the amount offered last year in the same month.

AANTEKENINGEN.

Oproep om steun voor de Universitaire Kringen in Oostenrijk. — Ondersteund door de hoogleeraren U. Ph. Boissevain, G. Heymans, H. Kamerlingh Onnes, J. C. Kapteijn, H. A. Lorentz, C. Snouck Hurgronje, C. Winkler en P. Zeeman, is de volgende oproep verschenen:

Ten vorige jare deden wij een oproep om den vreeselijken nood te lenigen, waaronder in het arme Oostenrijk de Universitaire Kringen gebukt gaan. Wij werden toen door bijdragen van verschillende zijden in staat gesteld door het zenden van levensmiddelen eenige hulp te bieden aan degenen, die dit het meest noodig hadden. Thans nu de winter weder voor de deur staat, komen wij opnieuw een beroep doen op de offervaardigheid van allen, die met ons voelen voor deze ongelukkigen, ten einde aan hen brandstoffen te verstrekken.

Met een enkel woord moge hier verslag worden gedaan omtrent hetgeen door ons tot nog toe werd verricht. Nadat wij door prof. Wenckebach te Weenen omtrent de beste wijze waarop hulp gebracht kon worden, ingelicht waren, had prof. v. Wettstein, onder-voorzitter van de Akademie van Wetenschappen aldaar, op ons verzoek, eene distributie van levensmiddelen op zich genomen. Het Nederlandsche Roode Kruis, tot hetwelk wij ons op raad van het Algemeen Comité voor Oostenrijk hadden gevend, had daarop de goedheid voor het tot verleden jaar October ingekomen bedrag ad f 3123,50 de voor ons doel meest geschikte levensmiddelen, inclusief vracht, aan te schaffen en deze samen met één paar ons geschonken kisten met gecondenseerde melk enz., op te nemen in eene zending van eenige wagons naar Weenen.

Prof. von Wettstein was vol lof voor het gezondene. Een deel er van werd door hem naar Innsbrück — Graz was reeds op andere wijze geholpen — gezonden, waar prof. Rittler eveneens de zorg voor een doelmatige distributie op zich genomen had. Het overige werd door hem te Weenen kort voor Kerstmis verdeeld. Bij het een en ander kwam aan prof. v. Wettstein nog een som van 1000 kronen, die bij ons was ingekomen, te stade. Door zich bij de distributie te bepalen tot uitgezochte gevallen, werd versnippering voorkomen en de zekerheid verkregen, dat, waar de hulp gebracht werd, deze ook werkelijk het meest noodig was. Een tweehonderdtal gevallen werd in de distributie opgenomen. In 't bijzonder kwamen gepension-

neerde hoogleeraren, weduwen van hoogleeraren, buitengewone hoogleeraren en privaatsdocenten en enkele ordinarij met een groot gezin in aanmerking; waar bijna iedere levensvreugde voor deze kringen uitgesloten is, werd de gave uit ons land, al was zij dan ook slechts klein, blijkbaar een weldaad, misschien niet minder door de gevoelens waarvan zij blijk gaf, dan door hare materiele waarde.

Wij brengen hier aan allen, die door hunne bijdragen daartoe hebben medegewerkt den dank over, welke door de Universiteit Weenen bij schrijven van den Rector en namens de begiftigden, wat Weenen betreft door Prof. v. Wettstein en wat Innsbrück betreft, door prof. Rittler, in warme bewoordingen werd uitgesproken, en die ook nog in menig particulier schrijven uitdrukking vond.

Hartroerend is het onder de namen van hen die mede van onze zending ontvingen, zulke te vinden, die met roem in de wetenschap bekend zijn. Behoeven wij meer te zeggen, om te doen uitkomen hoe volstrekt noodig het is verder te helpen?

Thans blijkt dit het beste te kunnen geschieden door eenige verlichting te brengen in den brandstoffennoed. Prof. v. Wettstein heeft ons daarbij weder zijne zoo voortreffelijke gebleken hulp toegezegd. Wat er na de zending van levensmiddelen in den laatsten winter bij ons is ingekomen, f 455,50, zal alvast voor dit doel worden aangewend. Doch er is veel meer noodig om te voorkomen, dat voor velen bittere koude zich bij zooveel andere ellende voegt en het verrichten van geestelijken arbeid onmogelijk maakt.

Gelden, voor dit doel worden gaarne door ons ingewacht. Zij kunnen rechtstreeks of door bemiddeling van de ondergeteekenden worden overgemaakt aan het adres van Prof. Dr. H. Kamerlingh Onnes, Haagweg 49, Leiden.

Een buitenlandsche persstem over den economischen toestand van ons land. — Eenige dagen geleden werd er in de „Erkf. Ztg.” op gewezen, hoe het feit, dat de economische toestand van Nederland een katastrophaal verloop dreigt te nemen dien buitenlanders zeer vreemd in de ooren zou klinken, die de ontwikkeling van den toestand niet nauwkeurig in alle bijzonderheden gevolgd hebben, omdat men op grond van een oppervlakkige beschouwing toch eerder het tegendeel zou verwachten. Nederland heeft immers gelijk bekend door leveringen aan nabuurstaten gedurende den oorlog reusachtige winsten in de wacht gesleept, vooral ook omdat zijn koloniale producten tegen fantasieprijzen van de hand gedaan konden worden en de Hollandsche scheepvaart tengevolge van de uitschakeling der Duitsche concurrentie ten volle van de geweldige winstmogelijkheden kon profiteren. Vervolgens is de Nederlandsche valuta een van die welke het meeste waard zijn; in dit opzicht bestaat een verbluffende tegenstelling tot Duitsche toestanden. Ook de geweldige stroom van Nederlandsche toeristen, welke zich in den laatsten zomer over Duitschland verspreidde, heeft wel de vroegere opvatting moeten versterken, dat daar vlak bij de Duitsche grens slechts „steinreiche Holländer” bestaan, vooral omdat deze toeristenstroom ten deele uit zeer kleinburgerlijke elementen was samengesteld. Door de groote koopkracht van het Nederlandsche geld heeft dit in Duitschland wel een indruk van grooten welstand moeten wekken, terwijl toch feitelijk vele reizigers slechts uit zuinigheidsoverwegingen over de grens gingen, daar tengevolge der in Nederland nog steeds aanhoudende duurreizen aldaar veel dunder zijn dan grootere uitstapjes over de grens.

Hiertegenover wijst de schrijver erop, dat de crisis Nederland des te scherper trof, omdat niet alleen de prijzen, in 't bijzonder van de koloniale producten, zeer sterk daalden, doch tegelijkertijd de uitvoer door den stand van den gulden werd belemmerd, terwijl het eigen land onder een stroom goedkoope goederen werd bedolven. Op 't eerste gezicht zou men meenen te mogen verwachten, dat de O. W. het economisch weerstandsvermogen aanzienlijk zou hebben versterkt. Echter moet men in aanmerking nemen, dat in de eerste plaats 30 pCt. van de oorlogswinst aan belasting geheven werd. Op grond van de opbrengst hier-

van (f 731,92 millioen) wordt de O. W. h. t. l. gemaakt op minstens f 2500 millioen berekend. Daartegenover staat het verlies van een bezit aan Russ. fondsen, volgens de optelling door de Nederl. Bank gemaakt, van circa 1 milliard. Daarbij komt, wat nog in de eerste oorlogsjaren aan Russische fondsen werd opgenomen, hetgeen eveneens verloren is gegaan. Vervolgens werden bijna waardeloos Turksche, Oostenrijksche en Hongaarsche fondsen, in groote bedragen hier te lande gehouden. Daarbij komen zeer aanzienlijke verliezen, geleden door speculatie in markten en kronen, de eerste al aangevangen, toen de mark op plm. 40 ct. stond. Hierbij moge echter aangegevend worden, dat houders van de genoemde fondsen en in mindere mate valutaspeculanten toch niet tot die groep behooren, aan wier weerstandsvormogen men bij een crisis het eerst denkt, n.l. die van ondernemers en ondernemingen. Hiervoor was toch zeker de gemaakte O. W. een eerste verdedigingslinie. Voor het totale nationaal vermogen gelden de beschouwingen echter wel.

Verder worden dan de drukkende belastingen, welke tot de hoogste der wereld behooren, genoemd als het economisch weerstandsvormogen verzwakkend, daar de heffing van 35 pCt. van het totale volksinkomen de kapitaalvorming natuurlijk in sterke mate belemmert.

Vervolgens worden de gebeurtenissen met Van Nierop, Insulinde Olie, Compania en de daling van scheepvaartwaarden besproken, alsmede de invloed van de valutacurrentie en de 45-urige werkweek op onze industrie.

Samenvattend, zegt de schrijver, zijn de vooruitzichten voor het Nederlandsche economische leven voorloopig zeer weinig rooskleurig, doch moet aan den anderen kant in ieder geval op het lichtpunt gewezen worden, dat de toestand der inheemsche groote banken als ongeschokt kan worden beschouwd, zoodat aan de industrie ten minste de noodige credieten niet onthouden worden, al zijn dan ook, in samenhang met de algemeene prijsdaling, deze credieten ingeperkt. De plotselinge scherpe daling van pond en dollar verergerd thans de onzekerheid. Een wending ten goede zal ook in Holland eerst optreden, wanneer de valutamarkt rustiger wordt en daardoor het zakenleven op een meer stabiele basis gevestigd kan worden.

Margarineproductie in Denemarken.

— Waar de margarine-industrie hier te lande zo groote vlucht heeft genomen, is het niet van belang ontbloot kennis te nemen van den omvang dezer nijverheid in Denemarken, dat als zuivelland zoo'n belangrijke plaats inneemt. Het „Danish Foreign Office Journal” deelt hieromtrent het een en ander mede.

De margarine-productie is in Denemarken zeer ontwikkeld, dank zij het hooge peil, waarop de zuiveltechniek in het land staat. In de jaren 1910—1914 bestonden in Denemarken 16 tot 20 margarinefabrieken, doch in 1920 waren er 64 in bedrijf. De productie hield met deze ontwikkeling, door grondstoffengebrek tijdens den oorlog, echter geen gelijken tred. Zij bedroeg in 1920 zelfs nog maar evenveel als vóór den oorlog, n.l. 55.5 millioen K.G. ter waarde van 143.5 millioen kronen. De gemiddelde jaarproductie in 1911/1915 was 42.7 millioen K.G. In 1916 werd 56.5 millioen K.G. geproduceerd, terwijl de productie in 1917, 1918 en 1919 resp. 33.2, 1.2 en 39.6 millioen K.G. bedroeg.

Tot 1917 vertoonde Denemarken een import-overschot aan margarine, varieerende van 1.5 tot 2 millioen K.G. per jaar, maar nu de toestanden weer meer en meer normaal geworden zijn, vertoont de laatste jaren een export-overschot. In 1919 werd 0.3 millioen K.G. ingevoerd en 1.5 millioen K.G. uitgevoerd, terwijl deze cijfers in 1920 resp. 0.4 en 2.3 millioen K.G. bedroegen.¹⁾

¹⁾ Deze cijfers zijn voor Nederland: 1919 invoer 324.216 K.G., uitvoer 53.942.955 K.G.; 1920 invoer 444.453 K.G., uitvoer 92.989.108 K.G.

Het binnenlandsch verbruik bedroeg in:

1914.....	45.0 mill. K.G.	1918.....	1.2 mill. K.G.
1915.....	55.0 „ „	1919.....	38.4 „ „
1916.....	58.0 „ „	1920.....	53.7 „ „
1917.....	33.0 „ „		

Het gemiddeld verbruik per hoofd bedroeg in 1912—14 15 K.G., ongeveer 19 K.G. in 1915 en 1916 en ongeveer 11 K.G. in 1917. In 1918 kwam geen margarine ter markt, doch in 1919 was de consumptie 12.6 K.G. per hoofd en in 1920 steeg zij tot 17 K.G.

Het volgende staatje geeft de hoeveelheid gebruikte grondstoffen aan, voor de productie van Deensche margarine verbruikt.

	1920	1919	1916
	Mill. Kg.	Mill. Kg.	Mill. Kg.
Oleo-margarine	0.55	0.34	1.8
Premier jus	1.91	1.42	1.9
Neutral lard	0.43	0.37	0.7
Dierlijke grondstoffen	2.89	2.13	4.4
Cocos olie	30.00	22.38	29.5
Arachide olie	1.58	1.63	2.7
Katoen olie	3.65	2.99	3.5
Sesam olie	4.59	2.99	5.1
Soya olie	2.64	1.11	2.0
Maïs olie	—	0.02	—
Geharde olie	0.85	0.81	0.6
Plantaardige grondstoffen ..	43.31	31.33	43.4
Gemengde grondstoffen etc...	—	—	0.2
	46.31	33.46	48.0

Het overzicht geeft aan, dat een vermindering in de productie van plantaardige margarine plaats vond tusschen 1916 en 1920. Naast de vermelde grondstoffen worden ook nog boter, melk, zout en water bij de productie aangewend, waaruit het verschil tusschen de productiecijfers en die der aangewende grondstoffen te verklaren valt.

Wijziging van de Stuwadoorswet. — De Hollandsche Stoomboot Maatschappij heeft het volgende adres gericht aan den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel:

Geeft met verschuldigde eerbied te kennen de ondergeteekende, Directie der Hollandsche Stoomboot Maatschappij, te Amsterdam, dat zij met groote bezorgdheid heeft kennis genomen van verschillende berichten, die haar er op wijzen, dat de Nederlandsche Regeering voornemens zoude zijn:

eenerzijds

de bestaande voorschriften betreffende den arbeidsduur in het Stuwadoorsbedrijf te gaan aanpassen aan den achturigen werkdag, resp. vijf en veertig urige werkweek,

en anderzijds

over te gaan tot invoering van een wettelijken achturigen arbeidsdag op de zeeschepen.

Adressante meent ten opzichte van de invoering van den 8-urigen arbeidsdag en 45-urige werkweek in het stuwadoorsbedrijf te moeten doen opmerken:

dat weliswaar in den tijd van hoogconjunctuur, die de scheepvaart kort na het eindigen van den wereldoorlog heeft doorgemaakt, in onderling overleg tusschen werkgevers en werknemers te kwader ure werd besloten tot feitelijke invoering van dien 8-urigen werkdag en die 45-urige werkweek;

dat nochtans uit het in een tijd van buitengewonen voorspoed genomen besluit — toen men zich had voorgesteld, dat deze groote voorspoed ook in de toekomst de gelegenheid zoude geven tot het heffen van de hooge kosten voor lossen, laden en overschepen, die rechtstreeks gevolg van de invoering van den verkorten werktijd waren — geenszins de conclusie mag worden getrokken, dat deze eertijds bestaan hebbende voorstelling ook inderdaad juist is gebleken;

dat integendeel onder de tegenwoordige omstandigheden de Nederlandsche havens, in tegenstelling van de reputatie van de goedkoopste van het Europeesche vasteland te zijn op te houden, zijn geworden de duurste havens van het Continent; met name geldt zulks in de concurrentie met Bremen, Hamburg en Antwerpen;

dat dan ook als gevolg van die concurrentie tal van vervoeren, die voorheen over de Nederlandsche havens plachten geleid te worden, thans over de naburige buitenlandse havens loopen en dit zelfs in een tijd als de tegen-

woordige, nu de Duitsche Koopvaardijvloot nog geenszins de beteekenis heeft herkegen van voorheen;

dat dan ook zelfs Nederlandsche zeeschepen hunne transitoladingen in stede van in hunne thuishavens, in het buitenland ter overscheping brengen;

dat deze zoo uitermate ongunstige toestand in de eerste plaats drukt op dit z.g. transshipment-verkeer, dat hierdoor zeer zwaar te lijden heeft;

dat de opbrengsten, die dit transshipment-verkeer geeft, voor het overgrootste gedeelte in den vorm van arbeidsloonen, aan het stuwadoorsbedrijf ten goede komen;

dat dus iedere zoogenaamde maatregel tot bescherming van den arbeider in het stuwadoorsbedrijf, die noodwendig verlaging dezer overschepingskosten in den weg staat, zich rechtstreeks keert tegen den beschermde in de eerste plaats;

dat het voorgevallene met de Havenarbeidsreserve, waarvan de omvang in den tijd van hoogconjunctuur werd geregeld in verband met den 8-urigen werkdag, nu reeds, zoodra de malaise is ingetreden, heeft doen zien hoe onjuist de baseering van haren omvang op een 8-uursbedrijf was;

dat immers, indien de werkregeling van alle havenarbeiders gebaseerd ware geweest op een tienurig bedrijf, circa 20 procent minder arbeiders en zeker 50 procent minder arbeidsreservisten noodig zouden zijn geweest, waardoor bij het intreden van de slapete, zooals die in dit bedrijf periodiek voorkomt, niet die buitensporige eischen zouden zijn gesteld aan steun als thans het geval is en waardoor van staat en gemeente groote geldelijke bijdragen worden gevorderd, die weer in een vorm van belasting door de burgerij zullen moeten worden opgebracht;

dat het stuwadoorsbedrijf, evenals het landbouwbedrijf staat onder den invloed van weersomstandigheden;

dat de tijden van aankomst der schepen immers onmiddellijk verband houden met den toestand van zee en wind; dat dus een niet soepele werktijd in het stuwadoorsbedrijf rechtstreeks ingaat tegen de zeer bijzondere omstandigheden, waaronder dit bedrijf wordt uitgeoefend;

dat adressante dan ook, in overeenstemming met hare werklieden den 45-urigen werktijd reeds weder heeft afgeschaft en vervangen door een 48-urige werkweek en dat diensvolgens de betalingen zijn geregeld — dus het uurloon is verminderd;

dat adressante voorziet, dat de buitengewoon scherpe concurrentie eerlang zal dwingen tot verdere verlenging van den arbeidstijd, respectievelijk tot weder invoeren van den arbeid tusschen 3 uur 's nachts en 8 uur voormiddags, ten einde een continu-bedrijf weder mogelijk te maken en in staat te blijven haar werklieden behoud van dezelfde werkverdiensten te garandeeren;

dat daardoor althans één der groote redenen van den achteruitgang van het transitoverkeer zal kunnen worden bestreden;

dat wat betreft éene eventueele invoering van den 8-urigen werkdag op zee, deze ook een buitengewonen last op de Nederlandsche scheepvaart zou leggen, waardoor zij — waar reeds nu de bestaande loonen zoo verre boven die van de concurrentie uitsteken, dat vele reizen slechts ten koste van groote verliezen kunnen worden volbracht — de verdere concurrentie niet zal kunnen volhouden;

dat met name in de korte vaart van Nederland op het Vereenigd Koninkrijk een 8-urige werkdag op zee een onding moet worden genoemd, waar toch de schepen, die de korte vaart beoefenen, voor een zeer groot gedeelte de rondreizen in een week tijds volbrengen, waarvan slechts twee dagen of gedeelten van dagen op zee worden doorgebracht en 5 volle dagen in de haven wordt verbleven, waar de scheepsequipages het tegendeel van veel werk plegen te verrichten, waar tegenwoordig het werken van de equipages in de ladingen, krachtens besluit van de Engelsche stuwadoors, niet meer wordt toegelaten;

dat geen bedrijf zoo ongeschikt is tot eenzijdige invoering van zoogenaamde de arbeiders beschermende maatregelen als juist het scheepvaartbedrijf, dat een onafgebroken concurrentie heeft te voeren tegen de scheepvaart onder vreemde vlag, die van de invoering van deze maatregelen blijkbaar terecht niet gediend is;

dat eventueele invoering van een wettelijken arbeidstijd aan boord van varende schepen noodwendig zoude moeten gepaard gaan met een zeer intensieve controle op de richtige uitvoering der wet;

dat deze uit den aard der zaak slechts mogelijk zoude zijn door de toepassing van een systeem van eigen aangifte van overtredingen, dat weder zou medebrengen een toezicht op de handelingen van den tot de aangifte ver-

plichten persoon, d.i. een toezicht op de handelingen en aangiften van den gezagvoerder, uitgeoefend door het eigen personeel van het schip;

dat het toch duidelijk is, dat invoering van een dergelijk toezicht niet kan nalaten een hoogst ongunstigen invloed uit te oefenen op den goeden gang van zaken en den geest aan boord;

dat een scheepshuishouding toch niet beter te vergelijken is dan bij éene groote gewone burgerlijke huishouding;

dat men terecht heeft ingezien, dat de invoering van een achturigen arbeidstag van het dienstpersioneel in de gewone huishoudingen tot onduidbare verhoudingen zou aanleiding geven, die zeker in niet mindere mate zouden ontstaan aan boord der schepen, waar juist de handhaving van den goeden geest tusschen gezagvoerder en bemanning een der eerste zorgen van den gezaghebber is;

dat men bezwaarlijk kan overschatten den omvang van den administratieven arbeid; aan den wal uit te voeren ter controle van alle schriftelijke eigen aangiften — respectievelijk ter opsporing van overtredingen, die niet mochten zijn aangegeven en door de onderdeelen der equipage gerapporteerd en die meerendeels zullen voorkomen op schepen, varende verre van het moederland en in vele gevallen dat eerst weer bereikende weken en maanden na de beweerde overtreding, met een geheel of gedeeltelijk gewijzigde bemanning, terwijl de omstandigheden, waaronder de overtreding plaats heeft gevonden, slechts zijn te beoordeelen met volledige wetenschap van feiten en toestanden, die veelal geen spoor zullen hebben nagelaten;

dat een dergelijk toezicht, wil het eenige bevreemding geven aan beschermers en beschermden, slechts uitvoerbaar zal zijn door de invoering van een nieuw heirleger van ambtenaren en bureaux en een grooten rompslomp van rapporten;

dat dit alles noodzakelijkerwijze wederom groote offers van de schatkist zou vergen, zonder eenig werkelijk praktisch nut, en welke offers noodwendig weder door de zoo sterk getroffen scheepvaart zouden moeten worden opgebracht.

Redenen waarom adressante zich wendt tot Uwe Excellentie met het eerbiedig verzoek om in het belang van handel, scheepvaart en niet het minst in het belang van de arbeiders, daarin werkzaam, te willen bevorderen, dat niet worde overgegaan tot de invoering van den 8-urigen werkdag en de 45-urige werkweek in het stuwadoorsbedrijf noch ook tot de invoering van een 8-urigen werkdag op zee en het daarheen te leiden, dat de thans bestaande wettelijke bepalingen in de stuwadoorswet ongewijzigd blijven gehandhaafd.

Amsterdam, 25 October 1921.

ONTVANGEN:

Winstdeeling bij de Suikerindustrie op Java, door G. Gonggrijp; J. H. de Bussy, Amsterdam, 1921.

Enige grondslagen voor de financiering der onderneming door Dr. Nico J. Polak; Drukkerij J. de Jong, Rotterdam, 1921.

Was wird aus Europa? von Friedrich Edler von Braun; Berlin 1921, E. S. Mittler & Sohn.

OVERZICHT VAN TIJDSCHRIFTEN.

De Economist. — 's-Gravenhage, 15 September 1921.

H. J. van Brink, Overzicht van de onlangs tot stand gekomen herziening en uitbreiding van de belastingen in Nederlandsch-Indië; L. A. Ries, Malthus; Dr. E. M. A. Timmer, Iets over den aanvoer van Delftsch bier naar Middelburg.

Koloniale Studiën. — Weltevreden, Juni 1921.

A. M. P. A. Scheltema, Het verbruik der voornaamste voedingsmiddelen op Java en Madoera; A. L. Samson, Enkele aantekeningen naar aanleiding van Mr. Nolst Trenité's Inleiding tot de agrarische wetgeving van het rechtstreeks bestuurd gebied in N.-I.; J. J. Viehoff, Arbeidspolitiek en arbeidsbemiddeling voor Indië; D. M. G. Koch, Rassenwaan; Dr. J.

Strunz, Duitsland en de problemen van den Stillen Ocean; F. B. Sanders, Landbouwonderwijs op de Inlandsche lagere scholen.

De Indische Gids. — Amsterdam, October 1921.

M. J. Lusink, Indische Kamerleden; F. Treffers, Aanteekeningen omtrent den huidige stand van het Nederl. Indische Defensievraagstuk; J. van Rooën, De aanvulling van de leidende krachten bij den Topografischen Dienst in Nederlandsch-Indië; C. Henry, Stille Kracht.

De West-Indische Gids. — 's-Gravenhage, Juli 1921.

Mr. B. de Gaay Fortman, De vooruitgang der Nederlandsche West-Indische eilanden; J. S. C. Kasteleyn en B. J. Kluvers, Het rapport der studiec ommissie van het Suriname Studie-Syndicaat in de Tweede Kamer; De oud-Gouverneur C. Lely over het rapport van de studiec ommissie uit het Suriname Studie-Syndicaat; Rede door Gouverneur Mr. A. J. A. A. Baron van Heemstra op 23 Mei 1921 in de Koloniale Staten uitgesproken, ter aanvaarding van het bestuur over de Kolonie Suriname.

Idem. — 's-Gravenhage, Augustus 1921.

Tj. Pyttersen, De toekomst van verschillende cultuurs in Suriname, III. Cassave; Mr. B. de Gaay Fortman, De Curaçaosche begrooting voor 1921; Mr. B. de Gaay Fortman, Curaçao. De voorstellen van den Gouverneur in het belang van de economische opheffing der kolonie; S. van Deventer, De handelsomzet van de kolonie Curaçao.

Idem. — 's-Gravenhage, September 1921.

J. S. C. Kasteleyn, Het verkrijgen van eene vrije arbeidersbevolking in Suriname; S. Kalff, Surinaamsche lettervrienden; Prof. Mr. D. van Blom, Nederlandsche boeren-kolonisatie in Suriname; J. A. de Klerk, Het petroleumbedrijf op Curaçao.

Idem. — 's-Gravenhage, October 1921.

P. A. Euwens, O. P.; Admiraal Pedro Louis Brion 1821—27 September—1921; Jhr. L. C. van Panhuys, Na drie kwart eeuw; Dr. H. D. Benjamins, Over een „schattig” boek. William Beebe, Jungle peace; Mr. R. Bijlsma, Surinaamsche plantage-inventarissen uit het tijdstip 1713—1742.

daarna een kleinigheid naar boven, maar bleef ten slotte toch aangeboden. Parijs en België liepen ongeveer evenwijdig. Ook New York was zeer flauw en kwam een oogenblik op 2,37. Het ergste was het echter weder met de markten gesteld. Was de stemming in het begin der week reeds flauw, later werd het eenigszins paniekachtig en daalde de koers dagelijks 10 à 15 cent, hetgeen overeenkomt met bijna even zooveel procenten. Dat bij een dergelijke daling de goederenhandel bijna onmogelijk wordt, spreekt als vanzelf. Ook Weenen was weder lager. Skandinavië was eveneens weder aangeboden, met uitzondering wederom van Noorwegen, dat blijkbaar nu door het ergste heen is. Zwitserland tamelijk stationnair. Ook Spanje onderging niet veel verandering. Buenos Aires iets lager, 94¼ laten. Indië 98½—99.

KOERSEN IN NEDERLAND

Data	Londen ^{*)}	Parijs ^{*)}	Berlijn ^{*)}	Weenen ^{*)}	Brussel ^{**)}	New York ^{**)}
31 Oct. 1921..	11.54½	21.52½	1.62	0.14	20.90	2.94
1 Nov. 1921..	11.53½	21.62½	1.61	0.13½	20.97½	2.93¾
2 „ 1921..	11.48½	21.40	1.50½	0.12	20.82½	2.93
3 „ 1921..	11.42	21.32½	1.37	0.11	20.70	2.90½
4 „ 1921..	11.40	21.30	1.25	0.11	20.55	2.88½
5 „ 1921..	11.41	21.37½	1.19	0.11	—	—
Laagste d. w. ¹⁾	11.37	21.20	1.15	0.09	20.50	2.87
Hoogste „ „ ¹⁾	11.55	21.65	1.65	0.15	21.05	2.94½
29 Oct. 1921..	11.54	21.3½	1.66½	0.14	20.84	2.94½ ²⁾
22 „ 1921..	11.53½	21.25	1.78	0.17	21.07½ ³⁾	2.94½ ³⁾
Muntpariteit..	12.10	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48¾

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.

¹⁾ Particuliere opgave. ²⁾ Noteering van 28 October

³⁾ Idem van 21 October.

Data	Stock-holm ^{*)}	Kopen-hagen ^{*)}	Chris-tiania ^{*)}	Zwitser-land ^{*)}	Spanje ¹⁾	Batavia ¹⁾ telegrafisch
31 Oct. 1921	67.40	56.15	39.20	54.—	39.15	98¼—99
1 Nov. 1921	67.40	55.30	39.70	54.—	39.30	98½—99
2 „ 1921	66.90	54.50	40.15	51.30	39.20	98½—99
3 „ 1921	66.60	54.25	40.30	54.12½	39.10	98½—99
4 „ 1921	66.50	53.90	39.50	53.90	39.05	98½—99
5 „ 1921	66.95	54.05	39.50	53.95	39.10	94½—99
L'ste d. w. ¹⁾	66.20	53.50	38.95	53.70	39.—	98½
H'ste „ „ ¹⁾	67.50	56.25	40.45	54.25	39.40	99
29 Oct. 1921	67.50	56.20	38.75	54.05	39.—	98½—99
22 „ 1921	68.25	56.15	38.—	54.50	38.85	99
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. ¹⁾ Particuliere opgave.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** betekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. { Disc. Wissels. 4½ 1 Juli '15	Zweeds. R.ksbk 5½ 19 Oct. '21
Bk. { Bel. Binn. Eff. 5½ 19 Oct. '20	Bk. v. Noorw. 6½ 6 Juli '21
{ Vrsch. in R.C. 6½ 19 Oct. '20	Zwits. Nat. Bk. 4 13 Aug. '21
Bk. van Engeland 5 3 Nov. '21	Belg. Nat. Bk. 5—5½ 19 Mei '21
Duitsche Rijksbk. 5 23 Dec. '14	Bank v. Spanje 6 4 Nov. '20
Bk. van Frankrijk 5½ 28 Juli '21	Bank v. Italië 6 20 Mei '20
Oostenr. Hong. Bk. 5 25 Juli '21	F. Res. Bk. N.Y. 4½ 2 Nov. '21
Nat. Bk. v. Denem. 5½ 5 Nov. '21	Javvasche Bank 3½ 1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen Part. disconto	Berlijn Part. disconto	Parijs Part. disc.	N. York Call-money
	Part. disconto	Prolongatie				
5 Nov. '21	4½/8—1/2	3	3¾	4—5/8	—	5—5½ ¹⁾
31 O.—5 N. '21	4½/8—1/2	3—4	3¾—7/8	4—5/8	—	4—6
24—29 O. '21	4½/8	3—1/4	3¾—3/4	4—5/8	—	4½—6
17—22 „ '21	4½/4—3/8	3	3¾—4	4—5/8	—	3½—5
1—6 Nov. '20	4½/4—3/8	4½—5	6/8	4—5/8	—	9—10
3—8 Nov. '19	4—1/8	4—5	4½/8—5/8	4—5/8	—	6—20
20—24 Juli '14	3½/8—3/10	2½—3/4	2½/4—3/4	2½/8—1/2	2¾/4	5½/2—7½/2

¹⁾ Noteering van 4 November 1921.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

Een algemeene flauwe stemming heerschte deze week op de wisselmarkt. Londen daalde van 11,54 tot 11,37, liep

Termijnnoteringen der Valuta-Kas.

Ecarts tusschen termijnnotering en contanten koers.

(week van 31 October—4 November 1921.)

Londen.	Ult. Nov.	Ult. Dec.	Ult. Dec.
Hoogste B Koers	agio ½ ct.	agio 1 ct.	agio 1½ ct.
Laagste B „	disagio ¾ „	disagio ½ „	disagio ¾ „
Hoogste L „	agio ½ „	agio 1 „	agio 1½ „
Laagste L „	disagio ¼ „	disagio ¼ „	„ ¾ „
New-York.			
Hoogste B Koers	Pari	disagio ¼ ct.	disagio ¼ ct.
Laagste B „	disagio ¼ ct.	„ ¾ „	„ 1¼ „
Hoogste L „	Pari	„ ¼ „	„ ½ „
Laagste L „	disagio ½ „	„ ¾ „	„ 1¼ „
Parijs.			
Hoogste B Koers	Pari	disagio 2½ ct.	disagio 5 ct.
Laagste B „	disag. 2½ ct.	disagio 2½ ct.	disagio 5 ct.
Hoogste L „	Pari	Pari	„ 2½ „
Laagste L „	disagio 2½ „	disagio 5 „	„ 5 „
Brussel			
Hoogste B Koers	agio 5 ct.	agio 7½ ct.	agio 12½ ct.
Laagste B „	„ 2½ „	„ 5 „	„ 7½ „
Hoogste L „	„ 5 „	„ 7½ „	„ 12½ „
Laagste L „	disagio 2½ „	„ 5 „	„ 10 „
Berlijn.			
Hoogste B Koers	} Pari	agio 1 ct.	agio 2 ct.
Laagste B „		„	„ 1 „
Hoogste L „	} agio 1 ct.	agio 2 „	„ 3 „
Laagste L „		„	„ Pari

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Lond. (in \$ per £)	Zicht Parijs (in cts. p. frs.)	Zicht Berlijn (in ct. p. Mk.)	Zicht Amsterd. (in cts. p. gld.)
5 Nov. 1921	3.94.62	7.37	0.39	34.56
Laagste d. week	3.91.25	7.32	0.39	34.04
Hoogste „ „	3.98.12	7.39	0.55	34.56
29 Oct. .. 1921	3.93.62	7.31	0.56	34.06
22 „ .. 1921	3.93.50	7.27	0.59	34.06
Muntpariteit..	4.86.67	5.18 1/4	95 1/4	40 1/16

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN

Plaatsen en Londen	Noteerings-eenheden	21 Oct. 1921	28 Oct. 1921	29 Oct./4 Nov. '21 Laagste	4 Nov. '21 Hoogste	4 Nov. 1921
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 7/16	97 7/16	97 7/16	97 7/16	97 7/16
*B. Aires ¹⁾ ..	d. p. \$	44 9/8	44 9/8	44 9/10	45	44 9/10
Calcutta	Sh. p. rup.	1 4 11/16	1 4 1/2	1 4 7/16	1 4 3/4	1 4 7/16
Hoongkong ..	id. p. \$	2 10 5/8	2 9 1/2	2 8 1/2	2 10 1/2	2 9 1/4
Lissabon	d. per Mil.	5 3/4	5 3/4	5	6 1/8	5 1/4
Madrid	Peset. p. £	29.76	29.67 1/2	29.00	29.50	29.12 1/2
*Montevideo ¹⁾	d. per \$	41	41 1/8	40 1/2	41 1/2	41
Montreal....	\$ per £	4.31 1/2	4.26	4.25	4.28	4.27 3/8
*R.d.Janeiro.	d. per Mil.	7 15/16	8	8 1/16	8 9/16	8 9/16
Rome	Lires p. £	99.75	99 1/4	95.00	99.50	96.75
Shanghai....	Sh. p. tael	4 0 9/8	4 1/8	3 10	4 1 1/4	3 11 7/8
Singapore ..	id. p. \$	2 3 15/16	2 3 20 3/32	2 3 27 3/32	2 3 31 3/32	2 3 20 3/32
*Valparaiso..	peso p. £	34/50	34.20	34.60	35.10	35.10
Yokohama ..	Sh. p. yen	2.5	2 5 1/16	2 4 1/4	2 5 3/8	2 5 1/4

* Koersen der voorafgaande dagen. ¹⁾ Telegrafisch transfert. ²⁾ Noteering van 29 September.

NOTEERING VAN ZILVER

Noteering te Londen		te New York	
5 Nov. 1921	39 7/8	69 1/2	
29 Oct. 1921	41 1/8	71	
22 „ 1921	40 9/8	70 7/8	
15 „ 1921	42 1/2	73	
6 Nov. 1920	54 9/8	82	
8 Nov. 1919	67	123 3/8	
20 Juli 1914	24 15/16	54 1/8	

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 7 November 1921.

Activa.		
Binnenl. Wis- sels, Prom., enz. in disc.	H.-bk. f 196.507.223,35 1/2 B.-bk. „ 52.235.681,39 1/2 Ag.sch. „ 72.962.858,96	f 321.705.763,71
Papier o. h. Buitenl. in disconto	Idem eigen portef. f 39.036.290,—	
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	„ „ „ 39.036.290,—	
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	H.-bk. f 23.293.609,66 1/2 B.-bk. „ 18.710.794,22 1/2 Ag.sch. „ 76.677.442,57	f 118.681.846,46
Op Effecten	f 109.310.274,60	
Op Goederen en Spec.	„ 9.371.571,86	„ 118.681.846,46
Voorschotten a. h. Rijk	„ 14.932.718,62	
Munt en Muntmateriaal		
Munt, Goud	f 56.238.000,—	
Muntmat., Goud	„ 549.730.929,59	
	f 605.968.929,59	
Munt, Zilver, enz.	„ 8.628.375,60	
Muntmat., Zilver	„ „	„ 614.597.305,19
Effecten		
Bel. v. h. Res.fonds.	f 5.344.515,25	
id. van 1/5 v. h. kapit.	„ 3.915.406,87 1/2	„ 9.259.922,12 1/2
Geb. en Meub. der Bank	„ 3.747.500,—	
Diverse rekeningen	„ 19.617.993,73 1/2	
		f 1.141.579.339,84
Passiva.		
Kapitaal	f 20.000.000,—	
Reservefonds	„ 5.386.728,62 1/2	
Bankbiljetten in omloop	„ 1.054.281.845,—	
Bankassigtiën in omloop	„ 1.961.433,08	
Rek.-Cour. Het Rijk	f —	
saldo's: Anderen	„ 43.722.027,57	
		„ 43.722.027,57
Diverse rekeningen	„ 16.227.305,56 1/2	
		f 1.141.579.339,84

NED. BANK 7 November 1921 (vervolg).

Beschikbaar metaalsaldo..... f 393.863.617,97
Op de basis van 2/5 metaaldekking „ 173.870.556,84
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is. „ 1.969.318.085,—

Verschillen met den vorigen weekstaat:

	Meer	Minder
Disconto's	3.721.370,83 1/2	
Buitenlandsche wissels..		670.262,—
Beleeningen		10.582.554,10 1/2
Goud		—
Zilver		293.034,28 1/2
Bankbiljetten.....		2.123.280,—
Part. Rek.-Crt. saldo's..		2.961.881,77

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opsch. schulden
7 Nov. 1921.....	605.969	8.628	1.054.282	45.683
31 Oct. 1921.....	605.969	8.921	1.056.405	48.855
24 „ 1921.....	605.969	9.149	1.020.628	54.765
17 „ 1921.....	605.969	9.195	1.028.634	41.362
10 „ 1921.....	605.969	9.252	1.030.513	40.692
8 Nov. 1920.....	636.141	19.354	1.090.924	88.142
8 Nov. 1919.....	632.167	4.986	1.057.999	83.778
25 Juli 1914.....	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Totaal bedrag disconto's	Hiervan Schaiktst-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Beschikbaar Metaal-saldo	Dek-kings-percentage
7 Nov. 1921	321.706	130.000	118.682	393.864	56
31 Oct. 1921	317.984	126.500	129.264	393.098	56
24 „ 1921	299.360	119.500	116.180	399.298	57
17 „ 1921	281.992	114.500	128.060	400.424	57
10 „ 1921	273.516	118.500	138.238	400.239	57
8 Nov. 1920	149.284	9.000	299.179	418.886	56
8 Nov. 1919	153.375	88.000	263.935	408.046	56
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 ¹⁾	75

¹⁾ Op de basis van 2/5 metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	31 October 1921	7 November 1921
Aan schaiktstpromessen..	f 476.000.000,—	f 486.590.000,—
waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst	„ 126.500.000,—	„ 130.000.000,—
Aan schaiktstbiljetten ..	„ 258.371.000,—	„ 263.401.000,—
Aan zilverbons	„ 35.241.720,—	„ 34.670.369,50

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opsch. schulden
29 Oct. 1921.....	186.500		292.000	105.500
22 „ 1921.....	190.750		296.000	103.500
15 „ 1921.....	195.250		302.500	104.500
24 Sept. 1921.....	187.213	21.640	300.966	120.071
17 „ 1921.....	192.676	21.173	303.999	135.068
10 „ 1921.....	202.255	20.751	306.174	140.110
3 „ 1921.....	207.008	20.428	301.726	154.433
30 Oct. 1920.....	225.160	8.450	370.883	220.592
1 Nov. 1919.....	166.900	3.032	301.159	116.294
25 Juli 1914.....	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Dis-conto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Beschikbaar metaal-saldo	Dek-kings-percentage
29 Oct. 1921		217.500		***	107.000	49
22 „ 1921		215.500		***	110.850	49
15 „ 1921		221.500		***	113.850	48
24 Spt. 1921	36.068	19.946	111.563	12.648	125.082	49
17 „ 1921	35.042	19.257	118.308	19.091	126.464	48
10 „ 1921	35.186	19.215	115.748	20.156	134.218	49
3 „ 1921	35.334	22.048	121.494	22.461	136.651	49
30 Oct. 1920	28.558	29.849	136.188	36.141	115.435	39
1 Nov. 1919	12.868	13.946	189.081	42.407	86.700	41
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	4.842 ²⁾	44

¹⁾ Sluippost der activa. ²⁾ Op de basis van 2/5 metaaldekking.

DE SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opschb. schulden	Disconto's	Dio. rekeningen ¹⁾
20 Aug. 1921 ..	1.132	2.065	1.211	1.989	260
13 " 1921 ..	1.128	2.046	1.240	2.009	191
6 " 1921 ..	1.125	2.124	1.129	2.004	165
30 Juli 1921 ..	1.125	2.058	1.377	2.041	160
23 " 1921 ..	1.124	1.969	1.160	2.034	162
16 " 1921 ..	1.124	2.057	1.198	2.045	198
21 Aug. 1920 ..	1.081	2.053	1.005	1.800	709
23 Aug. 1919 ..	949	1.448	1.151	1.524	416
25 Juli 1914 ..	645	1.100	560	735	396

¹⁾ Sluippost der activa.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
2 Nov. 1921	128.418	125.140	313.655	28.500	276.500
26 Oct. 1921	128.414	123.916	311.575	28.500	274.670
19 " 1921	128.417	123.684	312.694	28.500	275.530
12 " 1921	128.422	124.614	313.593	28.500	276.473
5 " 1921	128.414	125.667	313.347	28.500	278.182
28 Sept. 1921	128.414	124.973	314.382	28.500	278.119
3 Nov. 1920	123.146	128.458	355.985	28.500	324.701
5 Nov. 1919	88.030	86.030	339.750	28.500	321.333
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dekkingsperc. ¹⁾
2 Nov. '21	56.944	80.913	16.250	125.652	21.727	15,31
26 Oct. '21	87.576	82.203	13.533	161.509	22.948	13,11
19 " '21	79.715	86.416	14.794	156.809	23.183	13,51
12 " '21	64.851	80.372	15.016	134.790	22.258	14,86
5 " '21	58.541	84.949	19.266	127.772	21.197	14,40
28 Sept. '21	33.360	80.494	12.231	105.421	21.892	18,60
3 Nov. '20	63.973	73.870	18.143	115.135	13.158	9,87
5 Nov. '19	46.226	80.496	19.831	109.863	20.450	15,80
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52% ₃

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Kassenscheine	Circulatie	Dekkingsperc. ¹⁾
30 Oct. '21	1.007.868	993.631	4.589.992	91.527.679	6
23 " '21	1.063.464	1.023.632	3.310.196	88.144.195	5
15 " '21	1.038.565	1.023.633	3.193.609	87.728.207	4
7 " '21	1.039.765	1.023.699	2.850.678	87.461.651	4
30 Sept. '21	1.039.768	1.023.704	3.128.791	86.384.286	5
23 " '21	1.040.920	1.023.705	3.626.159	82.178.940	5
30 Oct. '20	1.098.214	1.091.667	21.340.019	63.596.445	34
31 Oct. '19	1.113.402	1.093.454	9.402.215	31.028.628	34
23 Juli '14	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

¹⁾ Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
30 Oct. 1921	881.474	18.302.663	11.938.400	4.501.600
23 " 1921	1.416.646	13.387.247	10.664.000	3.221.100
15 " 1921	1.047.408	16.886.905	10.655.900	3.107.900
7 " 1921	1.092.490	11.266.875	10.438.200	2.765.400
30 Sept. 1921	1.142.218	19.980.295	10.773.500	3.043.900
23 " 1921	982.001	10.563.153	11.264.300	3.542.800
30 Oct. 1920	53.807.493	17.945.359	34.435.700	21.291.000
31 Oct. 1919	34.015.579	12.033.305	21.271.100	9.374.400
23 Juli 1914	750.892	943.964	—	—

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. a/d. Staat
3 Nov. '21	5.523.892	1.948.367	278.610	613.741	25.500.000
27 Oct. '21	5.523.866	1.948.367	278.421	614.479	25.100.000
20 " '21	5.523.686	1.948.367	278.075	618.023	25.300.000
13 " '21	5.523.481	1.948.367	277.810	619.724	25.400.000
4 Nov. '20	5.486.848	1.948.367	284.173	657.796	26.600.000
6 Nov. '19	5.575.841	1.978.278	286.587	847.609	25.650.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleening	Bankbiljettten	Rek. Crt. Particulieren	Rek. Crt. Staat
	2.709.847	65.787	2.209.816	37.522.085	2.624.942	32.567
2.472.963	66.268	2.217.303	37.154.459	2.521.133	42.272	
2.401.299	67.055	2.232.644	37.406.813	2.544.363	29.995	
2.325.373	67.376	2.246.180	37.611.632	2.386.188	46.141	
3.660.129	452.967	2.049.763	39.615.897	3.636.194	30.094	
1.395.354	660.155	1.301.946	37.419.174	3.057.415	91.584	
1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590	

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. sald	Beleen. van buitenl. vorder.	Beleen. van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circulatie	Rek. Crt. partit.
3 Nov. '21	326.881	84.653	480.000	609.377	6.135.925	305.755
27 Oct. '21	327.714	84.653	480.000	592.080	6.110.722	250.893
20 " '21	328.872	84.653	480.000	572.246	6.109.935	237.251
13 " '21	328.653	84.653	480.000	552.186	6.184.058	264.960
4 Nov. '20	349.981	84.653	480.000	731.176	5.817.955	1.065.404
6 Nov. '19	344.020	84.955	480.000	381.380	4.695.051	2.420.674

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goudvoorraad			Zilver etc.	F.R. Notes in circulatie
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes	In het buitenland		
19 Oct. '21	2.772.721	1.844.195	—	149.039	2.440.862
11 " '21	2.728.922	1.854.962	—	148.011	2.476.311
5 " '21	2.732.599	1.868.952	—	150.343	2.482.313
28 Sept. '21	2.725.966	1.867.494	—	152.719	2.457.196
22 Oct. '20	1.994.611	1.363.663	80.441	162.659	3.356.199
24 Oct. '19	2.146.605	1.299.732	132.983	67.956	2.753.457

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Algem. Dekkingsperc. ¹⁾	Percent. Gouddekking circul. ²⁾
19 Oct. '21	1.384.076	1.717.698	103.034	70,3	95,1
11 " '21	1.463.799	1.724.865	103.070	68,5	91,8
5 " '21	1.440.191	1.696.332	103.046	69,0	92,2
28 Sept. '21	1.441.792	1.717.405	103.049	69,0	92,7
22 Oct. '20	3.049.948	2.450.065	97.692	43,3	47,3
24 Oct. '19	2.450.985	2.729.652	85.863	48,7	57,6

¹⁾ Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de oepschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's. ²⁾ Na aftrek van 35 pCt. der totale dekkingsmiddelen als dekking voor de netto deposito's.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
12 Oct. '21	809	11.602.099	1.243.802	13.485.257	2.942.400
5 " '21	809	11.615.287	1.215.740	13.413.944	2.956.092
28 Sept. '21	809	11.572.893	1.241.664	13.337.960	2.925.188
21 " '21	810	11.544.165	1.189.256	13.297.986	2.915.659
15 Oct. '20	822	17.188.604	1.384.680	14.255.542	2.796.176
17 Oct. '19	778	15.433.563	1.396.123	13.674.015	2.037.688

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 7 November 1921.

De ontwikkeling der gebeurtenissen op economisch en monetair gebied dreigt iedere onderlinge verhouding tusschen de internationale beurzen, althans die op het continent, uit te wisschen. De groote, alles beheerschende factor is wel de valuta-kwestie, doch terwijl deze op de markten van Centraal-Europa een zoodanige plaats inneemt, dat alle verdere factoren hierdoor in de schaduw komen te staan, hebben ter beurze van Londen en Parijs nog andere invloeden hun waarde behouden, o.a. de kwestie der werkloosheid, die van den im- en export, van de disconto-politiek der circulatiebanken, enz. Op deze wijze is ieder der beurscentra een op-zich-zelf-staand complex geworden, dat slechts oppervlakkig wordt geraakt door de voorvallen buiten hem om.

Zooals hierboven reeds opgemerkt, is voor Berlijn en Weenen het vraagstuk der valuta vrijwel het eenige. Te Berlijn heeft in de achter ons liggende week de dollar, het devies dat den toon aangeeft, den koers van 200 overschreden; de waarde is in het tijdsverloop van één maand meer dan verdubbeld. Deze beweging is geenszins toevallig te noemen of uit zuiver speculatieve oorzaken ontstaan. Zeer ernstige redenen liggen hieraan ten grondslag, redenen, waarvan de invloed op den verderen gang der buitenlandsche deviezen nog in het geheel niet als beëindigd mag worden beschouwd. De hoop toch op het tot-stand-komen van een internationale leening mag vrijwel opgegeven worden. Te oordeelen naar de berichten omtrent de reis van den President der Reichsbank naar Londen, hebben de onderhandelingen te dier plaatse slechts geloopt omtrent de verhouding tusschen de Reichsbank en de Bank of England; het vraagstuk der internationale leening is blijkbaar slechts even in het voorbijgaan aangeraakt. Over het algemeen worden voor het verstreken van een eenigszins omvangrijk crediet aan Duitschland directe garanties verlangd, die niet in voldoende mate verstrekt kunnen worden. Wel is de organisatie van Duitsche industrieelen doende iets in die richting te bewerkstelligen, doch afgewacht dient te worden, of het bijeen te brengen bedrag als voldoende moet worden beschouwd. Blijkens de inmiddels wederom ingetreden zeer scherpe reactie voor markten gelooft men dit in het buitenland niet. Door deze markten-reactie komt Duitschland er natuurlijk voortdurend berooider voor te staan. De geringere koopkracht van de mark heeft geweldige loonsverhogingen ten gevolge en deze brengen op hun beurt uitgifte van nieuwe marktenbiljetten mede, die den koers in het buitenland drukt. De bekende schroef draait zonder ophouden door. De toestand werd in de laatste week nog verergerd doordat verschillende particulieren tot het „hamsteren” van allerlei artikelen overgingen; men had een koortsachtig verlangen om zijn behoefte op ieder gebied voor de eerstkomende maanden, als het mogelijk was voor jaren, te dekken. Ook buitenlanders trachten hieraan hun deel te verkrijgen, hetgeen thans echter voor hen moeilijker is gemaakt door de zeer scherpe controle aan de grenzen. Deze maatregel, die feitelijk neerkomt op een achteruitzetting van het buitenland, zoodra het marktenbezit in goederenbezit wil omzetten, heeft hier en elders een stroom van verontwaardiging veroorzaakt, die het Duitsche crediet eerder nog kan benadeelen.

Ook voor de effectenmarkt is dit aankopen van artikelen op groote schaal van ingrijpende beteekenis. Het publiek, dat zich gedurende de laatste maanden uitsluitend had toegelegd op het verkrijgen van effecten, ging er toe over, een deel dezer fondsen te verkopen, eensdeels om de winst te realiseeren, anderdeels om geld vrij te krijgen voor den aankoop der goederen. Hierdoor is het te verklaren, dat, ondanks de geweldige stijging op de markt voor buitenlandsche deviezen, toch de effectenbeurs niet het beeld van een zeer krachtige hausse te aanschouwen heeft gegeven. Aan den anderen kant is van een tendens in dalende richting absoluut geen sprake. Vooral Opper-Silezische waarden kenmerkten zich door een vaste houding; hier heeft dan ook de fantasie van het speculerende publiek volkomen vrij spel, omdat nog geenszins vaststaat, op welke wijze de ondernemingen zich aan den veranderden toestand zullen aanpassen. Voorts waren bank-aandeelen gevraagd in verband met de belangen-gemeenschap tusschen de Darmstädter Bank en de Nationalbank für Deutschland en met de kapitaalverhooging (van 150 tot 350 millioen mark) van de Commerz- und Privatbank.

Te Weenen, waar de krachten der internationale valuta's zoo langzamerhand wel uitgewerkt zijn, gaat de effectenbeurs toch in dezelfde banen der hausse-beweging verder. De economische depressie is dan ook verre van geëindigd; integendeel worden de moeilijkheden met den dag grooter,

alleen al wat betreft de voorziening met levensmiddelen. En dientengevolge zoekt men nog immer zijn heil voor kapitaalbelegging in aandeelen van diverse ondernemingen, vooral van die, welke voor hun producten in het buitenland goede prijzen kunnen bedingen. Waar de Oostenrijksche kroon bij voortdurend meer inboet van de uiterst geringe waarde, welke zij nog bezit, behoeft het geen verwondering te wekken, dat steeds meer van deze kronen voor de betrokken aandeelen wordt verlangd. Onder dit licht bezien, zijn de koersen aan de Weensche beurs niet eens zoo fantastisch, als zij anders zouden lijken. Wij geven hieronder als een staaltje van de buitengewone hausse te Weenen eenige koersen op 21 en 29 October j.l.:

	21 Oct.	29 Oct.
Donau Dampfschiffahrt	70000	85000
Nordbahn	60000	90000
Aussiger Chemische	30100	53000
Prager Eisen	44800	60000

In scherpe tegenstelling tot dezen gang van zaken hebben de beurzen op het overig vasteland van Europa en de markt te Londen zich gedragen. Weliswaar is te Londen gedurende de achter ons liggende week het disconto van de Bank of England met $\frac{1}{2}$ pCt. tot 5 pCt. verlaagd, doch dit heeft slechts een zeer voorbijgaanden gunstigen invloed op het koerspeil gehad. De ook hier ter plaatse reeds gememooreerde anomalie tusschen het officieel disconto en de geldkoersen op de vrije markt had reeds lang de waarschijnlijkheid van een zoodanige verlaging op den voorgrond gesteld. Toen de officieele verlaging dan ook een feit was geworden, werd er slechts een oogenblik aandacht aan geschonken. De grootste belangstelling concentreerde zich weer dadelijk op den binnenlandschen economischen toestand, die nog steeds niet als buitengewoon gunstig kan worden beschouwd. Wel zijn er geen gevaren te duchten, noch uit de daling van den marktenkoers, noch uit een eventueel uitblijven van de Duitsche schadeloosstelling, doch van een bloeiend bedrijfsleven kan toch ook niet worden gesproken, zoolang het aantal werklozen zoo groot blijft en zoolang de statistiek van den buitenlandschen handel zoo weinig bevredigende cijfers te aanschouwen geeft. En waar de vooruitzichten, gezien den toestand in Midden-Europa (waar toch voor een deel de stimulans tot groteren handel vandaan moet komen), nog geenszins hoopvol geacht kunnen worden, is de beurs in een kalme, niet flauwe, doch afwachtende houding blijven volharden. Variaties van eenige beteekenis zijn niet te vermelden.

Te Parijs was men pessimistischer gestemd. Frankrijk toch is voor een goed deel wel direct afhankelijk van het binnenkomen der vordering op Duitschland en waar deze gevaar loopt, hetzij door een herziening van het vredesverdrag, hetzij door de onmacht van den vroegeren vijand, zouden de gevolgen zich voor Frankrijk scherp voelbaar kunnen maken. In dit verband is dan ook de daling van den Franschen wisselkoers zeer goed verklaarbaar. Dat echter Frankrijk een geheel andere positie in het wereldverkeer inneemt dan Duitschland, bewijst reeds dadelijk de houding van de Parijsche beurs, die geen opleving toonde, ondanks dezen achteruitgang van de waarde van het eigen betaalmiddel. Integendeel was men ook voor de fondsenmarkt ongeanimeerd gestemd, onder den druk van den onbevredigenden gang van zaken.

Van New York valt weinig interessants te vermelden. In aansluiting aan de disconto-verlaging van de Bank of England zijn de Federal Reserve Banks ook tot een vermindering van hun rentevoet overgegaan en wel van 5 tot $4\frac{1}{2}$ pCt. Wallstreet heeft hieraan nauwelijks eenige aandacht geschonken. Eveneens is het bijleggen van het geschil met de spoorweg-arbeiders reeds lang weer in de betrokken koersen verdisconteerd. In tegenstelling echter met de Europeesche beurzen laat men te New York den moed niet zakken; men gevoelt wel, dat men een crisisperiode medemaakt, doch staat er feitelijk te ver van verwijderd, om zelf veel van den ernst te gevoelen. Bovendien zijn de Vereenigde Staten voor een zeer groot deel agrarisch, waardoor het eigen land steeds het gevoel van onafhankelijkheid kan behouden en met het buitenland voortdurend in direct contact blijft.

Te onzent is de beurs uitermate lusteloos geweest, met het gevolg, dat de koersen van nagenoeg alle afdeelingen geen noemenswaardige verschillen te aanschouwen geven. Vooral voor staatsfondsen is de houding zeer kalm geweest, zelfs voor buitenlandsche soorten, met name de Russische. De kwestie van de erkenning der oude Russische schulden wordt ter beurze in het geheel niet meer besproken en ook het publiek reageert er niet in het minst op, overtuigd als men is van de absolute waardeeloosheid dezer erkenning, zoowel in principieel als in practisch opzicht.

	31 Oct.	3 Nov.	7 Nov.	Rijzing of daling.
5 % Ned. W. Sch. 1918	90 ⁷ / ₁₆	90 ¹ / ₂	90 ⁹ / ₈	+ ⁸ / ₁₆
4 ¹ / ₂ % " " " 1916	88 ⁹ / ₈	89	88 ¹ / ₂	+ ⁹ / ₈
4 % " " " 1916	80 ⁹ / ₁₆	80 ¹ / ₂	80 ⁷ / ₈	+ ⁹ / ₁₆
3 ¹ / ₂ % " " "	74 ¹⁵ / ₁₆	74 ⁷ / ₈	75	+ ¹ / ₁₆
3 % " " "	62 ³ / ₄	62 ¹ / ₂	62 ²⁷ / ₃₂	+ ⁸ / ₃₂
2 ¹ / ₂ % Cert. N. W. S.	53	52 ¹ / ₂	52 ¹⁵ / ₁₆	- ⁸ / ₁₆
5 % Oost-Indië 1915	92	91 ⁹ / ₈	91 ⁹ / ₈	- ⁹ / ₈
6 % " " 1919	94 ¹⁵ / ₁₆	95 ⁷ / ₈	95 ¹⁵ / ₁₆	+ 1
4 % Ooster Kronenrente	3 ¹³ / ₁₆	3 ¹³ / ₁₆	3 ¹³ / ₁₆	
5 % Rusland 1906	6	7 ¹ / ₁₆	7	+ 1
4 % Rusl. bij Hope & Co.	6 ¹ / ₂	6 ¹ / ₂	7	+ ¹ / ₂
4 ¹ / ₂ % China Goud 1898 ..	62	62 ¹⁵ / ₁₆	60 ¹ / ₄	- 1 ³ / ₄
4 % Japan 1899	63 ¹ / ₁₆	64 ¹ / ₈	64 ¹ / ₈	+ 1 ¹ / ₁₆
4 % Argentinië Buiten..	55 ¹ / ₈	55 ¹ / ₄	55 ¹ / ₄	+ ¹ / ₈
5 % Brazilië 1895	51 ¹ / ₈	52 ¹ / ₂	54 ¹ / ₂	+ 3 ³ / ₈
7 % Staatsspoor	104	104 ⁷ / ₁₆	104 ³ / ₈	+ ³ / ₈
7 % Amsterdam	103 ³ / ₄	103 ³ / ₄	104	+ ¹ / ₄

In de rubriek der *bank-aandeelen* is een geringe verbetering te bespeuren geweest. Na den grooten koersval in aandeelen Rottèrdamsche Bankvereeniging is thans op een 4 pCt. hooger niveau een stabilisatie ingetreden, die ook voor de overige aandeelen in crediet-instellingen is bereikt.

Daarentegen moesten aandeelen in industriële ondernemingen weer een veer laten; alleen aandeelen Hollandia Melkproducten maakten hierop een uitzondering. Aanvankelijk bestond eenig animo voor de rubriek in verband met het feit, dat de Duitsche fabrieken overstelpt waren met orders en dat dus een deel der behoeften bij de Hollandsche fabrieken zou moeten worden gedekt; de hernieuwde markendaling heeft echter de tendens doen keeren, daar men thans algemeen verwacht, dat de opdrachtgevers toch bij Duitschland zullen aankloppen, al moeten zij dan wat langer op levering wachten.

Tabaksaandeelen waren vrij sterk aangeboden; men onderstelt, dat de komende oogst niet zoo grif zal worden geplaatst, nu Duitschland als koper vrijwel uitgeschakeld is.

Voor *cultuurwaarden* bestond onder aanvoering van aandeelen H. V. A. aanvankelijk een goede stemming, in verband met het communicé door deze maatschappij gepubliceerd, waarin een vrij bevredigend dividend werd aangekondigd. Later daalde de markt eenigszins in verband met de algemeene lustelooze stemming.

Van de overige afdelingen kan niets bijzonders worden medegedeeld. Aandeelen Koninklijke Petroleum Maatschappij bewogen zich op een iets lager niveau, doch bleven op dit peil vast gestemd. *Rubber* iets lager.

	31 Oct.	3 Nov.	7 Nov.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	150	149	149	- 1
Koloniale Bank	105 ³ / ₈	106 ³ / ₈	108	+ 2 ¹ / ₄
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	133 ¹ / ₄	133 ¹ / ₂	132 ³ / ₄	- ¹ / ₂
Rottèrd. Bankvereeniging..	95	99 ¹ / ₂	99	+ 4
Amst. Superfosfaatfabriek ..	59	43	45	- 14
Van Berkel's Patent	51	51 ¹ / ₄	50	- 1
Insulinde Oliefabriek	10 ¹ / ₂	10 ⁹ / ₈	11 ¹ / ₂	+ 1
Jurgens' Ver. Fabr. pr. aand.	86	87	86 ¹ / ₂	+ ⁹ / ₄
Hollandia Melkproducten ..	150	160	160	+ 10
Philips' Gloeilampenfabriek	240	249 ¹ / ₂	240	
R. S. Stokvis & Zonen	578	578	578	
Vereenigde Blikfabrieken ..	77	75	70 ¹ / ₂	- 6 ¹ / ₂
Compania Mercantil Argent.	61 ¹ / ₂	60 ¹ / ₂	60	- 1 ¹ / ₂
Cultuur-Mij. d. Vorstenland	130	129 ¹ / ₄	129	- 1
Handelsver. Amsterdam ...	330	327	331	+ 1
Holl. Transatl. Handelsver.	25 ¹ / ₄	25	25	- ¹ / ₄
Linde Teves & Stokvis	81	80	72 ³ / ₄	- 8 ¹ / ₄
Van Nierop & Co's Handel-Mij.	11	11	11	
Tels & Co's Handel-Mij.	47 ¹ / ₂	46	44 ¹ / ₄	- 3 ¹ / ₄
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	138	141	141	+ 3
Kon. Petroleum-Mij.	420 ¹ / ₄	418 ¹ / ₂	409 ¹ / ₂	- 10 ³ / ₄
Orion Petroleum-Mij.				
Afgest. Aand.	37 ³ / ₈	37	36 ³ / ₄	- ⁷ / ₈
Steaua Romana Petroleum				
Mij. .. Afgest. Aand.	38	38	36 ³ / ₄	- 1 ¹ / ₄
Amsterdam-Rubber-Mij.	103	98 ⁷ / ₈	97 ¹ / ₄	- 5 ³ / ₄
Nederl.-Rubber-Mij.	55	52	50	- 5
Oost-Java-Rubber-Mij.	160	158	155	- 5
Deli-Batavia	311	306 ¹ / ₂	300	- 11
Deli-Maatschappij	267 ¹ / ₂	256 ¹ / ₂	240 ¹ / ₂	- 27
Medan-Tabak-Maatschappij	290	286	286	- 4
Senembah-Maatschappij	385 ¹ / ₂	380	369	- 16 ¹ / ₂

Scheepvaartwaarden flauw.

	31 Oct.	3 Nov.	7 Nov.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	142 ¹ / ₂	141 ¹ / ₂	140 ³ / ₄	- 1 ³ / ₄
" " „gem.eig.	136	133 ¹ / ₂	133	- 3

	31 Oct.	3 Nov.	7 Nov.	Rijzing of daling.
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij...	95	95	95	
Hollandsche Stoomboot-Mij.	50 ¹ / ₂	50	52	+ 1 ¹ / ₂
Java-China-Japan-Lijn ...	106	105	100	- 6
Kon. Hollandsche Lloyd ...	27 ¹ / ₂	25 ¹ / ₂	25	- 2 ¹ / ₂
Kon. Ned. Stoomb.-Mij.	85 ¹ / ₄	88 ¹ / ₂	88 ¹ / ₂	+ 3 ¹ / ₄
Koninkl.-Paketaart Mij. ...	99 ³ / ₄	98 ³ / ₄	99 ¹ / ₂	- ¹ / ₄
Maat-schappij Zeevaart	64	64	64	
Nederl. Scheepvaart-Unie ..	104 ³ / ₄	103 ³ / ₈	102 ³ / ₄	- 2
Nievelt Goudriaan	135	130	133	- 2
Rottèrdamsche Lloyd	135	133	131 ¹ / ₄	- 3 ³ / ₄
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg”	62	63 ¹ / ₂	63 ¹ / ₂	+ 1 ¹ / ₂
" " „Nederland” ..	160	158 ¹ / ₂	156 ¹ / ₄	- 3 ³ / ₄
" " „Noordzee” ...	26 ¹ / ₄	25 ¹ / ₂	30	+ 3 ¹ / ₄
" " „Oostzee”	60 ¹ / ₂	63 ¹ / ₂	60	- ¹ / ₂

De *Amerikaansche markt* was zonder belangstelling.

	31 Oct.	3 Nov.	7 Nov.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry ..	154 ¹ / ₄	156	156	+ 1 ³ / ₄
Anaconda Copper	97 ¹⁵ / ₁₆	96 ¹ / ₈	96 ¹ / ₁₆	- 1 ³ / ₄
Un. States Steel Corp.	93 ¹⁵ / ₁₆	94	93 ¹ / ₁₆	- ³ / ₄
Atchison Topeka	100	100	100	
Southern Pacific	93	93	93	
Union Pacific	141 ¹ / ₄	141 ¹ / ₄	141	- ¹ / ₄
Int. Merc. Marine orig. Com.	12 ⁹ / ₃₂	12 ⁹ / ₁₆	12 ³ / ₄	+ 10 ¹ / ₃₂
" " " „prefs.	5 ¹ / ₄	56	56	+ ³ / ₄

De *geldmarkt* bleef ruim; prolongatie, hoewel op verschillende dagen niet genoteerd, circa 3³/₄ pCt.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

De oogstberichten uit Noord- en Zuid-Amerika zoowel als uit Indië en Australië blijven gunstig, en daar bovendien de teruglopende valuta's van Centraal Europa de koopkracht aanmerkelijk doen verminderen, is het niet te verwonderen, dat in het algemeen de stemming der tarwemarkten flauw blijft. Chicago sloot op 3 November op 99¹/₂ cent voor den Decembertermijn. Vóór den oorlog was „Dollar-wheat” in Chicago lang niet onbekend en wij kunnen veilig zeggen, dat ook tarwe in Noord-Amerika aangeland is bij de artikelen die tot vóór-oorlogsprijzen worden verhandeld. Weliswaar was ook de prijs bij het uitbreken van den oorlog omstreeks 80 cent, maar de markt was toen speciaal laag onder invloed van den zeer grooten tarwe-oogst van dat jaar. Chicago verbeterde na 3 November, zoodat op 7. November, December op 1,03¹/₈ sluit. Deze week waren het vooral de Zuidelijke landen, die nu en dan ladingen tarwe opnamen. In Engeland was er aanvankelijk goede vraag, doch in het midden der vorige week verminderde de belangstelling en daalden de prijzen scherp. In de meeste landen van Europa wordt het binnenlandsch graan tot steeds lagere prijzen geoffreerd, wat natuurlijk den kooplust voor het buitenlandsch graan aanmerkelijk doet verminderen. Ook in de afgelopen week waren de verschepingen tamelijk groot en wederom kwam 80 pCt. van Noord-Amerika. Het eenige andere land dat belangrijk tot de voorziening van Europa bijdraagt is Australië. Waar de nieuwe oogst spoedig ter beschikking zal zijn, zullen deze grootte verschepingen wel voortduren. In den laatsten tijd zijn er wel wat meer zaken met Argentinië tot stand gekomen, en wellicht dat spoedig enige vermeerdering van verschepingen van dat land merkbaar zal zijn; de laatste week waren ze nog nominaal.

Ook voor maïs was in het algemeen de stemming kalm. De oogstberichten van Amerika blijven zeer gunstig, en na eene aanvankelijke stijging, daalde Chicago voor den December-termijn tot het laagste punt van dit jaar. Ten slotte vond wederom een kleine stijging plaats. De prijs voor maïs is reeds sedert lang op vóór-oorlogsniveau, ja zelfs vóór den oorlog werd de tegenwoordige prijs als laag beschouwd. Het is dan ook geen wonder, dat de dalingen, wanneer zij plaatsvinden, niet meer zulke groote afmetingen aannemen, doch de omstandigheid, dat de beschikbare voorraden zoo groot zijn, verhinderen nog steeds eene aanzienlijke prijsstijging. In Europa blijft de vraag voor maïs nog steeds zeer bevredigend, met uitzondering evenwel van Duitschland. In de laatste maanden is vooral van Noord-Amerika veel maïs naar de Noord-Duitsche havens afgedalen. Een belangrijk gedeelte van deze maïs werd overgeladen naar Scandinavië, doch doordat vele Duitsche koopers aan hunne verplichtingen niet konden voldoen, bleven nog aanzienlijke partijen op de markt. Het gevolg zal wel zijn, dat de verschepingen naar die havens nu sterk zullen afnemen, en inderdaad doet zich dat verschijnsel reeds voor. Waar de totale verschepingen van maïs, zoowel deze, als

Noteeringen.						
Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Dec.	Mats Dec.	Haver Dec.	Tarwe Nov.	Mats Nov.	Lijnzaad Nov.
5 Nov. '21	101 1/4	45 7/8	31 1/2	12,30	7,30	16,50
29 Oct. '21	108 1/4	48 1/4	33 1/8	12,35	7,45	16,30
5 Nov. '20	206 1/2	83 1/8	53	19,55 ¹⁾	9,15	23,—
5 Nov. '19	225	140	73 1/8	14,35 ²⁾	7,40 ²⁾	26,35
5 Nov. '18	223	112 1/2	70 1/2	11,60	5,30	20,10
20 Juli '14	82	56 3/8	36 1/2	9,40	5,38	18,70

1) per Februari. 2) per December.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.			
Soorten	7 Nov. 1921	31 Oct. 1921	8 Nov. 1920
Tarwe*	12,50	13 1/2	30,—
Rogge (No. 2 Western) ¹⁾	11,—	11 1/2	28,—
Mais (La Plata)	176,—	174,—	330,—
Gerst (48 lb. malting) .. ²⁾	205,—	218,—	400,—
Haver (38 lb. white cl.) .. ³⁾	10,50	10,75	19,—
Lijnkoeken (Noord-Ameri- ka van La Plata-zaad) ⁴⁾	15,75	16,—	22,50
Lijnzaad (La Plata).... ⁵⁾	344,—	344,—	650,—

1) p. 100 K.G. 2) p. 2000 K.G. 3) p. 1000 K.G. 4) per 1960 K.G. 5) n.o. *) Nr. 2 Hard/Red Winter Wheat.

AANVOEREN in tons van 1000 K.G.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	31 Oct./10 Nov. 1921	Sedert 1 Jan. 1921	Overeenk. t/idoak 1920	31 Oct./10 Nov. 1921	Sedert 1 Jan. 1921	Overeenk. t/idoak 1920	1921	1920
Tarwe.....	18.099	1.329.729	486.134	—	37.502	117.521	1.367.231	603.655
Rogge.....	8.203	139.740	136.650	—	325	752	140.065	137.402
Boekweit.....	—	6.801	2.825	—	576	—	7.377	2.825
Mais.....	29.812	863.357	344.074	5.048	86.576	56.511	949.933	400.685
Gerst.....	3.979	209.528	53.076	100	8.504	3.613	218.032	56.689
Haver.....	558	68.499	24.984	—	3.345	—	71.844	24.984
Lijnzaad.....	2.718	133.653	48.581	2.048	105.735	34.823	239.388	83.404
Lijnkoek.....	1.600	95.111	34.864	—	26.351	2.606	121.462	37.470
Tarwemeel.....	89	49.186	25.208	—	2.442	—	51.628	25.208
Andere meelsoorten....	90	36.537	30.046	—	1.663	100	38.200	30.146

de vorige week klein waren, is de positie voor spoedig leverbare maïs in Europa krachtiger geworden. In de meeste landen betaalt men evenwel toch nog hogere prijzen voor latere levering, doch de premies zijn aanmerkelijk verminderd. De prijzen voor gerst en haver ondergingen niet veel verandering, doch de algemeene stemming is traag. Na eene aanvankelijke daling verbeterde de prijs voor lijnzaad, en tamelijk veel zaken kwamen tot stand. Noord-Amerika blijft belangstelling toonen, zoowel voor zaad van Argentinië als voor olie van Europa en dit draagt in niet geringe mate bij om de prijzen te doen handhaven; toch liepen deze ten slotte wederom terug, en door het gebrek aan vraag van Duitsland, daalden de olieprijsen nog meer.

Markten in Nederland. Ook deze week had de handel in tarwe weinig te beteekenen. In maïs was de stemming aanvankelijk vaster, doch ten gevolge van lagere offertes van Noord-Amerika, daalden de prijzen weder over de geheele linie, zoodat de markt Zaterdag flauw sloot. Dank zij het koudere weder, herleefde de vraag en vooral voor spoedige levering, werden ten slotte aanmerkelijk hogere prijzen betaald. Voor gerst was de belangstelling gering, en lagere offertes van Amerika en Roemenië doonden de vraag geheel. Ook hiervoor trad later eenige verbetering in. Verschillende zaken kwamen in lijnzaad tot stand, niettegenstaande de verhouding voor de olieslagers niet te best is. Verbetering voor de koekenvraag in verband met het koudere weder, komt evenwel den olieslagers ten goede.

SUIKER.

De verschillende suikermarkten toonden in de afgelopen week geene belangrijke veranderingen.

Op de Amerikaanse markt werden weer aanzienlijke kwantiteiten Cuba-suiker verhandeld op basis van 2 1/2 c. & f. New York, terwijl ook Engeland en Frankrijk kleinere hoeveelheden aldaar kochten. De noteering voor Spot Centrifugals te New York bleef onveranderd 4,11 c.; op termijn werd aan het einde der week iets lager genoteerd, nl. 2,33 c. voor Januari, 2,25 c. voor Maart, 2,35 c. voor Mei en 2,44 c. voor Juli.

De laatste Cuba-statistiek luidt:

	1921	1920	1919
Weekontvangst t. 29 Oct.	7.000	8.191	22.761 tons
Tot. ontv. 1 Dec.—29 „	3.254.860	3.542.011	3.880.458 „
Werkende fabrieken.....	1	—	1
Weekexport tot 29 Oct.	18 000	21.183	57.155 „
Tot. exp. 1 Jan.—29 Oct.	2.102.740	3.534.315	3.541.006 „
Totale voorraad 29 Oct.	1.150.000	293.674	284.152 „

Op Java konden prijzen voor Superieur uit den oogst van dit jaar zich weder ietwat herstellen, nadat de Vereenigde Producenten hun laatste restant tot f 12,— e.k. verkocht hadden. De markt wordt echter geheel door de locale speculatie beheerscht, slechts nu en dan wordt er eene kleine partij naar Britsch-Indië geplaatst.

Op de Hollandsche markt bleven bij eene lustelooze stemming de omzetten zeer beperkt, de noteeringen liepen terug tot ongeveer f 21,— voor November en 21 1/2 voor December.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per loopende maand	Londen			New York 96 p Ct. Centrifugals
		Totes Cubes No. 1	White Java f.o.b. per Nov./Dec.	Amer. Gr. nulated c.l.f. Nov./Dec.	
2 Nov. '21	f 20 3/4	Sh. 55/6	Sh. 17/6	Sh. 21/3	\$ 4,11 1/4, 06
26 Oct. '21	„ 22 1/4	55/6	18/9	20/6	4,11 1/4, 00
2 Nov. '20	„ —	100/-	46/6	—	8,03
2 Nov. '19	„ —	72/-	59/-	—	7,28
4 Juli '14	„ 11 11/16	18/-	—	—	3,26

KATOEN.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons, Manchester, d.d. 2 November 1921.

De toestand in de afgelopen week is niet van dien aard geweest om speculanten aan te moedigen prijzen van Amerikaansche katoen verder op te drijven. De fluctuaties zijn niet groot geweest en de markt is gemakkelijk onder den invloed van allerlei geruchten, hoewel prijzen ten slotte toch lager zijn en de noteering in Liverpool ongeveer 50 punten gedaald is. Men meent algemeen, dat prijzen later in het seizoen zullen stijgen, daar de ditjarige oogst zeker zeer klein zal zijn en een groot gedeelte van het overschot van den ouden oogst uit katoen van slechte kwaliteit bestaat. Men meende eerst, dat de oplossing der spoorwegstaking in Amerika prijzen zou opvoeren, maar de politieke vooruitzichten zijn zoo ontmoedigend, dat alle ondernemingsgeest gedood schijnt te zijn. De sterke statistische positie van ruwe katoen houdt echter een verdere daling tegen. Men bericht verder, dat de aangekomen partijen Amerikaansche katoen van den nieuwen oogst zeer slecht van stapel zijn en dat spinners wel betere katoen zullen moeten kopen, als zij dezelfde kwaliteit garen willen spinnen. Hoewel de regeringsschatting van den Egyptischen oogst slechts 3.300.000 cantars bedraagt en deze minder is dan de vorige schattingen, zijn prijzen toch wat flauwer in sympathie met Amerikaansche katoen.

De laatste balansen van de meeste spinnerijen, die Amerikaansche katoen spinnen, zijn niet gunstig, zoodat in de meeste gevallen geen dividend wordt betaald en er zelfs bij aandeelhouders op wordt aangedrongen om meer werkzadig kapitaal te verschaffen. In de laatste week is de toestand voor spinners nog slechter geworden en de vraag, zoowel voor binnenland als voor export, is verminderd, zoodat de aandrang tot verkoopen nog meer is toegenomen. Het blijkt ook wel, dat de overkapitalisatie van vele Engelsche spinnerijen de concurrentie tegen de spinnerijen op

het Vasteland zeer moeilijk maakt. De export beperkt zich tot enkele verkoopen 30er en 40er ring voor Bombay en eenige kleine partijen voor Madras en China. In bundelgarens is iets gedaan voor Glasgow en voor eenige ververijen. Ook voor garens voor de kantfabrieken bestaat iets meer belangstelling en in 32/2 zijn verschillende partijen naar Nottingham verkocht.

Het is moeilijk iets nieuws over de doekmarkt te zeggen. Prijzen zijn vast, maar koopers hebben nog steeds geen vertrouwen in de markt. Indië zendt geen orders in en schijnt voorloopig af te wachten, terwijl China wel koopt maar ook niet van veel betekenis. De algemeene stemming is dan ook flauw en er gaat slechts zeer weinig om.

26 Oct. 2 Nov. Oost. koersen. 25 Oct. 1 Nov.
 Liverpoolnoteeringen. T.T.op Indië . . . 1/4 3/4 1/4 1/4
 F.G.F. Sakellaridis 24,50 23,50 T.T.op Hongkong 2/8 3/4 2/8 3/4
 G.F. No. 1 Comra 8,50 7,75 T.T.op Shanghai. 3/10 1/4 3/10 1/4

Noteering voor Loco-Katoen.
(Middleing Uplands).

	7 Nov. '21	1 Nov. '21	24 Oct. '21	8 Nov. '20	7 Nov. '19
New York voor Middleing. . .	18,90 c	18,75 c	19,— c	20,45 c	39,75 c
New Orleans voor Middleing	18,25 c	18,50 c	18,25 c	19,25 c	40,50 c
Liverpool voor Fy Middleing	12,51 d ¹⁾	12,72 d ²⁾	12,94 c ³⁾	16,39 d	26,30 d

1) 5 Nov. '21. 2) 29 Oct. '21. 3) 22 Oct. '21.

Ontvangsten in- en uitvoeren van Amerikaansche havens.
(In duizendtallen balen).

	1 Aug. '21	Overeenkomstige perioden	
	5 Nov. '21	1920	1919
Ontvangsten Gulf Havens..	1693	1417	977
Atlant. Havens	680	356	882
Uitvoer naar Gr. Britannië	429	463	569
" " 't Vasteland.	1342	687	598
" " Japan etc...			
Voorraden in duizendtallen	4 Nov. '21	5 Nov. '20	7 Nov. '19
Amerik. havens.....	1569	1164	1600
Binnenland.....	1417	1200	1044
New York.....	122	23	101
New Orleans.....	453	323	435
Liverpool.....	830	828	650

THEE.

(Opgave van den makelaar J. van Eck.)

Bericht van den afloop Theeveiling op 3 November 1921.
 Aanbod in veiling bestond uit:

Heden:
 15403, 189/2, 20/4 kn. Java thee
 2262 " Sumatra thee
 " ex voorgaande veiling

Totaal.. 17665, 189/2, 20/4 kn. thee.

4 November 1920:

18076, 20/4 kn. Java thee
 223 " Sumatra thee
 2834 " ex voorgaande veiling

Totaal..... 21133,20/4 kn. thee

Aanbod 1 Januari j.l. tot heden: idem 1920 idem 1919

14 veilingen 12 veilingen 12 veilingen.
 Java thee 244102 kn. 199139 kn. 157366 kn.
 Sumatra thee 21492 " 13144 " 5576 "

Totaal ..... 205594 kn. 202283 kn. 162942 kn

De veiling had een kalm verloop, biedingen werden vrij langzaam uitgebracht. Bladthee: voor prima fijne thee met veel geel was weinig vraag. Biedingen waren voor de meeste circa 10 cts. lager, doch werd voor dezen sterk verlaagden prijs niet afgegeven. Goede en midden kwaliteit Oranje Pecco's liepen iets onregelmatig en bedongen taxatie tot 1/2 cts. daaronder. Midden kwaliteit Pecco en Pecco Souchon brachten gemiddeld 1/2 cts. minder op, met uitzondering van enkele, zeer goed smakende Pecco's en Pecco Souchon, welke werden verkocht tot taxatie en 2 à 3 cts. daarboven.

Ordinair blad vrijwel onveranderd. Gebroken thee: prima zeer mooi gebroken Oranje Pecco werd gedeeltelijk opgehouden, gedeeltelijk lager afgedaan. Prima en midden kwa-

liteit Gebroken Pecco's en Gebroken Oranje Pecco's hadden een goede vraag, bedongen taxatie of meer, enkele werden zelfs vrij belangrijk boven taxatie betaald. Gebroken thee, Fannings en Dust, met zeer klein aanbod, werden tot vorige prijzen verkocht.

Witpunt: op de 20/4 kn., alle min of meer beschadigd, werd geen bod uitgebracht.

Volgende veiling zal plaats hebben op Donderdag 24 November e.k., aanbod circa 18000 kn.

JAVA THEE.

(Opgave Pakhuismeesteren van de Thee.)
(Herleid tot 1/1 Kisten.)

Voorraad 30 September 1921	171.012
Sedert aangevoerd	15.693
	1-6.705
Sedert afgeleverd.....	30.168
Voorraad heden	155.537
Waarvan in de eerste hand.....	76.319

Amsterdam, 31 October 1921.

KOFFIE.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duuring & Zoon, Kolff & Witkamp en Leonard Jacobson & Zonen).

Noteeringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Prijs No. 7	Voorraad	Prijs No. 4	
5 Nov. 1921	1.749.000	12.450	2.968.000	15.500	8
29 Oct. 1921	1.753.000	12.450	2.994.000	15.400	8 1/16
22 " 1921	1.711.000	12.400	2.948.000	15.200	7 15/16
5 Nov. 1920	453.000	8.175	2.282.000	10.350	12 1/2

Ontvangsten.

Data	Rio		Santos	
	Afgelopen week	Sedert 1 Juli	Afgelopen week	Sedert 1 Juli
5 Nov. 1921....	77.000	1.662.000	122.000	3.142.000
5 Nov. 1920....	62.000	1.061.000	206.000	4.224.000

Statistiek der firma G. Duuring & Zoon.

Zichtbare voorraad op 1 November 1921, in duizenden balen.

	1921	1920	1919	1918	1917
Voorraad in Europa ..	1.747	2.036	2.416	942	2.938
Stoomend { Brazilië ..	522	888	483	194	539
u. Europa { Oost-Indië.	40	—	60	?	?
Ver. Staten	—	—	—	—	—
	2.309	2.924	2.959	1.136	3.477
Voorraad Ver. Staten	1.203	2.017	1.540	1.482	2.719
Stoomend { Brazilië ..	772	360	638	380	641
Ver. Staten { Oost-Indië.	?	?	?	?	?
	4.284	5.301	5.137	2.998	6.837
Voorraad in Rio	1.744	420	478	895	567
" " Santos..	2.882	2.305	4.851	7.475	3.236
" " Bahia ..	40	27	28	61	67
Totaal	8.950	8.053	10.494	11.429	10.707
Op 1 October.....	8.991	7.982	10.418	11.277	10.163
Op 1 Juli	8.703	6.750	10.336	11.702	7.778

RUBBER.

Gedurende de afgelopen week was de markt niet zeer levendig en de prijzen liepen in den aanvang iets terug. Later echter werd een betere vraag merkbaar zoowel voor standaard- als voor bij-soorten. In het algemeen toonden de prijzen echter weinig verandering.

De slotnoteeringen op de termijnmarkt zijn:

	einde voorafgaande week:	
Prima Crêpe loco	54 c.	52 1/2 c.
" " Jan./Maart	54 1/2 "	55 "
" " April/Juni	56 "	— "
Smoked Sheets loco	53 "	52 "
" " Jan./Maart	54 1/2 "	55 "
" " April/Juni	55 1/2 "	— "

7 November 1921.

COPRA.

De markt was deze week weder flauw gestemd. Consumenten koopen nog steeds zeer weinig, terwijl de aanvoeren in Holland bijzonder groot zijn.

De noteringen zijn:

Java f.m.s. stoomend	f 31,—
" " September/November ..	" 3,—
" " October/December ..	" 31,—
" " November/Januari ..	" 31,—
" " December/Februari ..	" 31,—

7 November 1921.

HUIDEN.

Bericht van de firma Grisar & Co.

In de huidenmarkt is een stilstand ingetreden, aangezien Europa zich door de maar altijd door dalende valuta van koopen onthoudt.

In Noord-Amerika en Zuid-Amerika blijft de stemming vast. Offertes van gezouten Frigorifico's en Saladero's zijn zonder verandering.

Voor droge Buenos Aires huiden zijn biedingen van 9% d. geweigerd.

De per S.S. „Rijndam” aangevoerde Columbia-huiden werden tot geheimen prijs afgedaan.

Inlandsche huiden: Flauw. Duitsland koopt alléén huiden in eigen land, die, alhoewel bij iedere veiling hooger prijzen betaald worden, zich aanmerkelijk voordeliger stellen dan Hollandsche huiden; hetzelfde geldt voor kalfsvellen, pinken en paardehuiden.

Looistoffen: Chopped Mimosa op aflading f 9,13, stoomende f 10,—, Quebracho f 24,— a f 25,—.

Rotterdam, 5 November 1921.

METALEN.

IJZER EN STAAL.

Maandoverzicht, 31 October 1921.

Duitschland. De beslissing inzake Opper-Silezië en de toedeeling aan Polen van een groot gedeelte van deze provincie, blijkt hoe langer hoe meer voor Duitschland een zware slag te zijn met zeer groote gevolgen. Wat de af te stane gebieden voor Duitschland hebben beteekend, moge, als een klein voorbeeld, daaruit blijken, dat aan kolenvoer-raden ca. 42½ pCt. wordt ingeboet, terwijl bijna de geheele zinkindustrie, welke in Opper-Silezië een groote rol speelt en circa driekwart der geheele Duitse zinkproductie uitmaakt, alsmede circa 27 pCt. der loodproductie is verloren gegaan.

De vraag naar ijzerproducten bleef nog steeds zeer levendig, in het bijzonder voor middeldikke en dunne platen en lichte rails. De werken zijn echter voor eenige maanden rijkelijk van werk voorzien en vele wenschen zelfs geen orders meer te accepteren, terwijl de overige zeer lange levertijden vragen. De prijzen gaan dientengevolge weder in de hoogte, voor een groot gedeelte ook als gevolg van de nieuwe kolenzakprijzen, de verhoogde loonen en de plaatsgehad hebbende herziening der vrachttarieven. Van bijzonder grooten invloed op de prijsvorming is echter de angstwekkende daling der markenkoers, met het oog op het betrekken van grondstoffen uit het buitenland.

Ook schrot werd zeer veel gevraagd en naderen de prijzen reeds die van het gefabriceerde ijzer. Er wordt echter zeer weinig aangeboden, zoodat verwacht mag worden, dat de prijzen nog verder naar boven zullen gaan. In zware rails is de bezetting slechts matig.

Buitenlandsche orders werden in geringer aantal geplaatst, ofschoon nog steeds belangrijke partijen werden ondergebracht. Het verkrijgen van de noodige uitvoering is moeilijker geworden; bovendien gaven de voor het binnenland uit te voeren orders de fabrieken geen aanleiding bijzonder veel aandacht aan exportzaken te schenken, mede omdat de prijzen, ondanks den gestegen buitenlandschen koers, niet veel winst afwierpen.

De pijpen- en buizenfabrieken hebben veel orders te boek staan en worden reeds langere levertijden gevraagd. Het spreekt vanzelf, dat ook hier de prijzen een stijgende tendenz aantoonen.

Voor draad, onverschillig welke soort, worden geen orders meer geboekt, ofschoon nog zeer veel wordt aangevraagd. Alle fabrieken zijn voor weken uitverkocht. De prijzen stegen, mede door den gedaalden stand der markt, zeer belangrijk.

Frankrijk. Ten gevolge van het feit, dat de Duitse werken veelal te lange levertijden vragen, is menige buitenlandse bestelling, die anders in Duitschland zou zijn ondergebracht, aan de Fransche werken ten deel gevallen. Er is dan ook een zekere mate van opleving waar te nemen, gepaard gaande met eenige stijging der prijzen; daar ook de handelaars en verbruikers meer en meer noodzaak waren hunne voorraden aan te vullen. Het grootste gedeelte der orders kon echter uit de aanwezige voorraden worden afgewikkeld, terwijl voor het restant de

productie der in bedrijf zijnde werken toereikend was, zoodat geen nieuwe ovens in werking behoeften te worden gesteld. Het aanbod van ruwijzer bleef nog steeds de vraag overtreffen.

België. De prijzen blijven tamelijk vast, terwijl de aanvragen, die weinig talrijk zijn, hoofdzakelijk van het binnenland komen, daar de Belgische werken bij den uitvoer moeite hebben tegen de vreemde concurrentie te strijden.

De Belgische producten blijven op een prijs aanmerkelijk hooger dan die van de Lotharingsche en Groothertogdommelijke werken. Het gietijzer in het bijzonder blijft vast.

Eenige werken hebben het plan de ovens weder in werking te stellen, hoewel de aanvraag op het oogenblik nog niet heel groot is.

Engeland en Amerika. In deze landen is de toestand onveranderd gebleven en verwijzen wij naar ons laatste overzicht.

Loco-Noteringen te Londen:

Data	Ijzer Clev. No. 3	Koper Standard	Tin	Lood	Zink
7 Nov. 1921..	nom.	65.17/6	158.10/-	22.15/-	25.17/6
31 Oct. 1921..	nom.	66.2 6	156.12/6	24.-/-	26.-/-
24 „ 1921..	nom.	66.2/6	158.2/6	24.2/6	26.5/-
8 Nov. 1920..	nom.	90.7/6	251.17/6	35.15/-	37.10/-
20 Juli 1914..	51/4	61.-/-	145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN.

SCHIEPVAART.

GRAAN.

Data	Petro- grad Londen R'dam	Odessa Rotter- dam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotter- dam	Bristol Kanaal	Rotter- dam	Engel- land
31 O.-5 Nov. 1921	—	—	4/-	4/-	20/-	20/-
24-29 Oct. 1921	—	—	4/1½	4/1½	18,9	18/9
1-6 Nov. 1920	—	—	13/6	13/6	85/-	85/-
3-8 Nov. 1919	—	—	f 75.- ¹⁾	8/6 ²⁾	185/-	65/- ²⁾
Juli 1914	11 d.	7/8	1/11¼	1/11¼	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bor- deaux	Genoa	Port Said	La Plata Rioter	Rotter- dam	Gothen- burg
31 O.-5 N. 1921	7/6	13/-	15/-	21/-	5/6	8/3
24-29 Oct. 1921	7/9	13/-	15/-	22/-	6/3	8,9
1-6 Nov. 1920	25/-	30/-	37/6	40/-	—	—
3-8 Nov. 1919	52/6	75/-	70/-	50/-	f 10,-	Kr. 45
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/8	14/6	3/2	4/-

¹⁾ Per ton stukgoed. ²⁾ Voor Britsche schepen.

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.

Overige noteringen per ton van 1015 K.G.

RIJNVAART.

Week van 24 October tot 5 November 1921.

Ook in de afgelopen week was voldoende scheepsruimte voorhanden en was de vraag gering. Van Rotterdam naar de Ruhrhavens werd bijna uitsluitend tegen daghuur bevracht en deze varieerde tusschen 4½ en 3 cents per ton per dag.

Het sleeploon Rotterdam—Ruhrhavens werd genoteerd met het 60/65 cents tarief.

Van de Ruhr naar den Bovenrijn (Mainz/Mannheim) werd scheepsruimte tegen Mk. 1,— per dagton aangenomen, terwijl het sleeploon Ruhr-Mannheim Mk. 50/52,— per last bedroeg.

Doordat van de Ruhrhavens naar Rotterdam veel scheepsruimte voorhanden was, is de vracht voor exportkolen in de afgelopen week aanmerkelijk gedaald; terwijl deze begin der week nog met f 1,25 per ton met vrij sleepen genoteerd was, was de notering einde der week 50 cents per ton met vrij sleepen.

In den waterstand van den Rijn was tot dusverre nog niet veel verbetering merkbaar; Cauber Pegelnoteerde einde der week Mtr. 0,65. Door den overvloedigen neerslag der laatste dagen zal waarschijnlijk spoedig een verbetering te constateeren zijn.